Inozemska izdaja
Spedizione in abbonamento postale — Tariffa pagata v gotovini

Leto XXIII., št. 120 — Ljubljana, četrtek 27. maja 1943-XXI — Cena cent. 80

Uprav.ništvo: Ljubljana, Puccinijeva ulica 5. Telefon št. 31-22, 31-23, 31-24
Inseratni oddelek: Ljubljana, Puccinijeva ulica 5 — Telefon št. 31-25, 31-26
Podružnica Novo mesto: Ljubljanska cesta 42
Računi: za Ljubljansko pokrajino pri poštnočekovnem zavodu št. 17.749, za ostale kraje Italije Servizio Conti. Corr. Post. No 11-3118
IZKLJUČNO ZASTOPSTVO za oglase za Kr. Italije in inozemstva ima
Unione Pubblicità Italiana S. A. MILANO

JUTRO

Izhaja vsak dan zunaj ponedeljka. Naročnina znaša mesečno Lir 18.—, za inozemstvo vključno s »Ponedeljskim« letno Lir 36.50.
Uredništvo: Ljubljana, Puccinijeva ulica štev. 5, telefon štev. 31-22, 31-23, 31-24.
Rokopisi se ne vračajo.
CONCESSIONARIA ESCLUSIVA per la pubblicità di provenienza italiana ad estera: Unione Pubblicità Italiana S. A. MILANO

Riuscito attacco ad un convoglio nemico

Biserta bombardata da velivoli italiani e germanici — Complessivamente abbattuti 44 velivoli nemici, mentre altri 12 apparecchi debbono aggiungersi alle perdite nemiche già segnalate

Il Quartier Generale delle Forze Armate comunica in data di 26 maggio 1943-XXI il seguente bollettino di guerra n. 1096:

Una nostra formazione di aerosiluranti in ricognizione offensiva lungo le coste algerine, ha intercettato un convoglio nemico scortato da aerei da caccia; due piroscafi di medio tonnellaggio venivano affondati ed un terzo gravemente danneggiato.

Velivoli italiani e germanici hanno bombardato il porto di Biserta.

L'aviazione avversaria ha effettuato ieri incursioni su varie località della Sicilia, sull'isola di Pantelleria e su alcuni centri della Sardegna. La città di Messina è stata ripetutamente attaccata subendo gravi danni specie nella zona centrale. In corso di accertamento le vittime fra la popolazione.

Risultano complessivamente abbattuti 44 apparecchi: 15 dai nostri cacciatori del I° Stormo e del 181° Gruppo C T, 8 dalla caccia germanica e 21 dalle batterie contro-aeree di cui 7 a Pantelleria.

In base ad ulteriori precisazioni pervenute debbono aggiungersi alle perdite nemiche segnalate dal bollettino di ieri 12 velivoli: 4 ad opera delle artiglierie della difesa su Olbia (Sassari) e 8 in combattimento dai nostri cacciatori nel cielo della Sardegna.

Il maggior numero degli aerei abbattuti è caduto in mare; tra gli altri: 8 del tipo «Fortezze volanti» presso le isole Eolie, 3 del tipo «Liberator» a sud di Capo Spartivento, 3 a sud-est di Bova Marina (Reggio Cal.), 1 a sud-est di Ali Marina (Messina).

Nota al Bollettino n. 1096:

Nell'azione aerea compiuta sull'Africa Orientale Italiana e sul Sudan, di cui al Bollettino di ieri, si sono particolarmente distinti i seguenti piloti:

Maggiore Villa Giulio Cesare da Verona, i Capitani Peroli Max da Ferrara, Lizzani Manlio da Roma, Cristiani Ardito da Ancona.

La formazione da caccia segnalatasi nei combattimenti svoltisi nel cielo di Messina, pure citati nel Bollettino di ieri, era comandata dal Maggiore Serini Pietro da Maderno (Brescia).

Fra gli aerosiluranti che hanno attaccato il convoglio nemico affondando i piroscafi di cui da notizia il Bollettino odierno sono da citarsi: i Capitani Putti Carlo da Trieste, Zucconi Giuseppe da Stignano (Pola) e Greco Pietro da Spari (Salerno); Sergenti Maggiori Gualandi Carlo da Bologna, Marellio Giovanni da Cantù (Como), il Sergente Passerini Enrico Bettolle (Siena).

Uspel napad na sovražni konvoj

Italijanska in nemška letala so bombardirala Bizerto — Skupno sestreljenih 44 sovražnih letal, medtem ko se je k prejšnjim izgubam pridružilo še 12 letal

Glavni stan italijanskih Oboroženih sil je objavil 26. maja naslednje 1096. vojno poročilo:

Naša skupina torpednih letal, ki je bila na ofenzivnem izvidniškem poletu vzdolž alžirske obale, je izsledila sovražni konvoj, ki so ga spremljala lovska letala; dva parnika srednje tonaže sta bila potopljena, tretji pa hudo poškodovan.

Italijanska in nemška letala so bombardirala pristanišče Bizerte.

Sovražno letalstvo je včeraj napadlo razne kraje Sicilije, otoka Pantellerije in nekatera središča Sardinije. Mesto Messina je bilo ponovno napadeno in je utrpelo hudo škodo zlasti v srednjem delu. V teku je ugotavljanje žrtev med prebivalstvom.

Skupno je bilo sestreljenih 44 sovražnih letal; izmed teh so jih 15 sestrelili naši lovci prve jate in 181. skupine C. T., 8 nemški lovci in 21 protiletalske baterije, med njimi 7 na Pantelleriji.

Po nadaljnjih ugotovitvah je treba dodati k sovražnim izgubam, omenjenim v včerajšnjem poročilu, še 12 letal, izmed katerih jih je 4 sestrelilo obrambno topništvo nad Olbio (Sassari), 8 pa naši lovci v bojih v zraku nad Sardinijo.

Večina sestreljenih letal je padla v morje; med drugim: 8 letečih trdnjav pri Eolijskem otočju, 2 letali tipa »Liberator« južno od rta Spartivento, 3 letala južnovzhodno od Bove Marine (Reggio Calabrija), 1 pa južnovzhodno od Ali Marine (Messina).

Podatek k poročilu št. 1096:

Pri letalski akciji, izvršeni nad Italijansko vzhodno Afriko in Sudanom, o kateri je poročalo včerajšnje poročilo, so se posebno odlikovali piloti:

Major Villa Giulio Cesare iz Verone in kapitani Peroli Max iz Ferrare, Lizzani Manlio iz Rima in Christiani Ardito iz Ancone.

Skupna lovcev, ki se je odlikovala v bojih v zraku nad Messino, o čemer je poročalo tudi včerajšnje poročilo, je bila pod poveljstvom majorja Serinija Pietra iz Maderna (Brescia).

Izmed letalcev torpednih letal, ki so napadli sovražni konvoj in pri tem potopili parnike, o čemer poroča današnje poročilo, je treba omeniti kapitane Puttija Carla iz Triesta, Zucconija Giuseppea iz Stignana (Pola) in Greca Pietra iz Saprija (Salerno); nadalje narednika vodnika Gualandija Carla iz Bologne in Marellija Giovannija iz Cantuja (Como) ter narednika Passerinija Enrica Bettolleja (Siena).

Nova junaštva italijanskega letalstva

Podrobnosti o učinkovitem napadu na sovražna oporišča za vojno oskrbo Srednjega vzhoda

Operacijsko področje, 25. maja. s. Italijanska letalska armada je dodala nadaljnjo drzno in krasno podvzetje k zdaj že znatni dediščini svoje vojaške slave. Bombniki z veliko avtonomijo so v noči na 24. t. m. napadli z uspehom vojaške objekte v Sudanu in v Italijanski Vzhodni Afriki. Bombardiranje, ki je bilo izvršeno v tako veliki razdalji od naših prednjih oporišč, je imelo namen zadeti zlasti dva objekta ob viru oskrbovalnega kompleksa, ki oskrbuje sovražni vojni napor na bojišču vzhodnega Sredozemlja. Proti prvemu kraju se dovaja po morju velik del oskrbe, ki se od tod potem odvaža v odsek Srednjega vzhoda. V drugem kraju se zbirajo ameriški letalski transporti, prihajajoči z zapadne poloble preko transafriške poti ter medimperialne angleške prometne zveze za vzhodno poloblo.

Napadi na ta dva vojaško važna objekta so znova prikazali odlično izvežbanost naših posadk in njih nenavadno spretnost, zadajati udarce sovražniku na njegovih najbolj odaljenih strateških prometnih poteh. Letala so odletela z nekega oporišča v Vzhodnem Sredozemlju 23. maja ob zori. Zaradi dolžine poti ni bilo mogoče predvideti vremenskih okoliščin za ves čas letenja. Letenje je bilo izredno težavno, toda po 11 urah in pol poleta je bil kraj v Sudanu v redu dosežen. Čeprav je bil objekt pokrit z lahko meglo, ga je bilo mogoče izslediti. Napad je bil izvršen iz višine 300 metrov z rušilnimi in zažigalnimi bambami, ki so zadele skladišča.

Druga akcija je bila naperjena, kakor že rečeno, proti vojaškim objektom v Italijanski Vzhodni Afriki. Po 11 urah in 45 minutah letenja so napadalci prispeli do cilja. Tudi pri tem napadu je presenečenje popolnoma uspelo, kajti objekt je bil in je ostal med akcijo popolnoma razsvetljen. Iz višine manj ko tisoč metrov odvržene bombe so navzlic megli zadele lope, naprave in neko tvornico. Nastala je tudi silovita eksplozija s požarom.

Naša letala so v zraku imperija znova potrdila našo navzočnost na tej zemlji, ki je neločljivo povezana z usodo Italije z neuničljivo vezjo prelite krvi. Vsa pri podvzetju sodelujoča letala so se včeraj ob zori vrnila na oporišče. Potem ko so letela 23 do 24 ur.

Stockholm, 26. maja. s. Rimski poročevalci listov »Dagens Nyheter« in »Svenska Dagebladet« opozarjajo na drznost in spretnost italijanskih pilotov, ki so bombardirali vojaške cilje v Sudanu in v Italijanski vzhodni Afriki ter opisujejo ta bombardiranja na temelju poročil italijanskih listov. Poročevalec lista »Dagens Nyheter« poudarja, da dokazuje ta sijajna akcija ofenzivno moč italijanskega letalstva. Omenjajoč nato še defenzivno akcijo, navaja velike izgube, ki so jih italijanski letalci in protiletalska obramba prizadeli sovražniku v zadnjih dneh.

Madrid, 26. maja. s. Bombardiranje vojaških ciljev v Sudanu in v Italijanski vzhodni Afriki po italijanskih letalih je napravilo velik vtis v tukajšnjih krogih, kjer opozarjajo na težave poleta in izredno spretnost in drznost letalcev. List »Informaciones« objavlja vest pod naslovom čez štiri kolone: »Med mnogimi bombardiranji je bilo včeraj tudi izredno bombardiranje«. Tudi vsi ostali listi so vest prinesli s poudarkom in pri tem podčrtali, da se Italija ne omejuje le na obrambo, kakor kažejo podatki o zelo hudih izgubah, ki jih je anglosaška ladijska tonaža utrpela v mesecu maju zaradi delovanja italijanskega letalstva in italijanske mornarice, pri čemer je bilo uničenih tudi mnogo letal.

Maršal Messe, veliki oficir vojaškega Savojskega reda

Padova, 25. maja s. Včeraj je misija oficirjev z nekim generalom na čelu, ki je prišla v Padovo, izročila znake velikega oficirja vojaškega Savojskega reda, odlikovanje, katerega je Nj. Vel. Kralj in Cesar podelil maršalu Italije Giovanniju Messeju, soprogi hrabrega poveljnika prve armade grofici Messe-Venezze. Najvišje novo priznanje je bilo Ekscelenci maršalu Messeju podeljeno z naslednjo motivacijo:

»Kot poveljnik armade v Tunisu je v izredno kočljivi in težki okolnosti naredil iz svoje velike edinice močno borbeno sredstvo, prelivajoč svojega gorečega podžigalnega duha v vojake, ki so vsi nudili neprestano zglede drznosti in hrabrosti. Ob množinskem spopadu z dobro oborožen imi in po številu in sredstvih nadmočnimi sovražnimi edinicami je izvedel genijalen manever. Najbolj žilavi odpor je ustavil zagon nasprotnika ii izrabljal njegove močne sile v dolgi ostri bitki. — Scjotta, marec-april 1943/XXI.«

Odlikovanja za hrabra in človekoljubna dejanja

Rim, 25. maja. s. Uradni list objavlja seznam odlikovanj odlikovancev za civilno hrabrost, katere je podelil Kralj in Cesar na predlog Duceja za izvršena hrabra in človekoljubna dejanja. Podeljenih je bilo 25 srebrnih kolajn in 43 bronastih kolajn.

Duce je odlikoval z izpričevalom za javne zasluge 25 oseb.

Tajnik PNF sprejel odposlanstvo slovaške mladinske organizacije

Rim, 25. maja s. Včeraj zjutraj je tajnik PNF ob navzočnosti generalnega podpoveljnika GIL-a Felicijanija sprejel voditelje slovaške mladine, ki so se udeležili vežbalnega tečaja akademij GIL-a na Foru Mussolini. Šef delegacije dr. Martinovič je izjavil, da je vesel, da lahko proučuje in od blizu spoznava mladinsko italijansko organizacijo, ter je izročil ministru Scorzi »valeško«, tradicionalno sekiro slovaških junakov. Generalni poveljnik GIL-a je sprejel simbolično poklonitev ter je pozdravil Hlinkovo mladino ter njene voditelje in pripadnike in poudaril pomen odnosov med mladino obeh narodov v tem izrednem trenutku.

Razočaranje Anglosasov na konferenci v Hot Springsu

Berlin, 26. maja. s. Današnji listi omenjajo izjavo sovjetske delegacije na medzavezniški konferenci v Hot Springsu, po kateri želi SSSR, preden se spusti v razpravo o nadaljnjih načrtih za povojno dobo, razpravljati predvsem o takojšnji dobavi živil, ki jih Rusija nujno potrebuje. Listi poudarjajo, da je Moskva s to izjavo praktično hotela torpedirati konferenco v Hotspringsu.

Ko je bil izdelan načrt o tej medzavezniški konferenci, piše »Börsenzeitung«, je Moskva navidezno z navdušenjem pristala na predlog o sodelovanju, po katerem naj bi se določile oblike in osnove organizacije, ki naj bi prispevala k splošni blaginji narodov po vojni. Že takoj ob začetku konference pa se je opazilo, da so moskovski odposlanci sedli k razpravni mizi s povsem drugačnimi predlogi, kakor so jih postavili tedaj, ko so pristali na sodelovanje. Ameriški listi, ki so vriskali veselja, ko so objavili vest o dobri volji, ki jo je baje pokazala Moskva tudi ob tej priliki, so iz tega izvajali, da se bo odslej sodelovanje med Londonom, Washingtonom in Kremljem nadaljevalo v popolnem sporazumu k nadaljnjim ciljem, a so sedaj morali naenkrat spremeniti svoje mnenje in celo sam Roosevelt je moral v zvezi s tem postaviti piko na »i«, ko je opozoril sovjetske zaveznike, da pošiljke živil Rusiji ne tvorijo predmeta razprav na medzavezniški konferenci v Hot Sprigsu. Tako se je s farso oskrbe, ki so jo uprizorili Angleži in Američani v upanju, da bi v svojo propagandno igro spravili še kak drug narod, dvignila zavesa že nekaj minut po začetku prvega dejanja, in sicer po krivdi samega zaveznika demoplutokraci, ki je vsekakor v položaju, da lahko vsili svojo voljo brez pretirane obzirnosti in ne da bi se niti brigal, da reši obliko.

Nov pokret palestinskih Arabcev

Ankara, 26. maja. s. Na ponovne zahteve Židov so britanske oblasti v Palestini obvestile arabske organizacije, da ne žele slišati o kakih pobudah palestinskih Arabcev glede vsearabske zveze. Na to pretnjo so Arabci odgovorili s sestavo posebnega odbora, v katerem so verske osebnosti in člani kulturnih ustanov, ki so stopili v stike s središči vsearabskega pokreta v Egiptu in Iraku, ne da bi sicer sodelovali v navedenem odboru v uradni obliki.

Edsel Ford umrl

Buenos Aires, 26. maja. s. Iz Detroita poročajo, da je po treh tednih bolezni umrl Edsel Ford, edini dedič Henryja Forda, znanega ameriškega avtomobilskega industrijca. Pokojni Edsel Ford, ki je bil star 49 let, je bil predsednik družbe »Ford Motors Compagny«.

Japonska mesta

Tokio, 25. maja. s. Z ustanovitvijo dveh novih mest znaša skupno število japonskih mest 208. Novi mesti sta: Kasugaj in Tokokava.

Uspešni nemški napadi na vzhodnem bojišču

Odbiti sovjetski napadi krajevnega značaja — Letalski napadi na sovjetsko zaledje

Iz Hitlerjevega glavnega stana, 26. maja. Vrhovno poveljništvo nemške vojske je objavilo danes naslednje vojno poročilo:

Z vzhodne fronte poročajo o uspešnem delovanju lastnih napadalnih oddelkov. Posamezni sovjetski krajevni napadi so se izjalovili.

Letalstvo je obstreljevalo sovjetske prometne zveze in bombardiralo letalska oporišča in industrijske cilje.

V noči na 26. maja so angleška letala napadla zapadno nemško ozemlje. Prebivalstvo je imelo izgube in nastala je škoda na poslopjih. Sestreljenih je bilo 24 napadajočih bombnikov.

V Sredozemlju in ob atlantski obali je letalstvo včeraj uničilo 15 sovražnih letal. Bombardirana je bila luka v Bizerti.

Nemška hrza bojna letala so včeraj obmetavala z bombami težkega kalibra industrijske naprave in preskrbovalne obrate v pristanišču Brightonu. Dve letali se nista vrnili.

Začasna tišina na vzhodnem bojišču

Berlin, 26. maja. Zdi se zelo verjetno, da bo sovjetsko vrhovno poveljništvo v kratkem ukrenilo vse, da izloči močno nemško-rumunsko mostišče na severnozapadnem Kavkazu. Sovražnik zbira medtem svoje čete v vsem velikem polkrogu, ki se boči približno od Gelenščika do Aktarska ob Azovskem morju.

Boljševiki bi se zadovoljili že s samim zopetnim zavzetjem Novorosijska, toda njihovo upanje v uspeh je neznatno. Posebni vojni poročevalec lista »Völkischer Beobachter« Bohlscheid piše: Naše mostišče je postalo v zadnjem času ogromna obrambna črta. V zadnjih tednih je dokončno prestalo vse preizkušnje, ko je zmagovito vzdržalo vse besne sovražne napade. Tu in tam se je nemškim grenadirjem in rumunski pehoti celo posrečilo zboljšati postojanke, ko so zavzeli več izpostavljenih krajev prednje črte, zlasti na področju zapadno od Krimskaje. Smemo torej upravičeno pričakovati, da se bo splošni napad zlomil ob naših močno utrjenih postojankah.

Sicer pa ni bilo v tem odseku, kakor poroča nemški poročevalec, niti en sam dan odmora. Borba, ki pogosto zavzema značaj prave gverilje, se razvija na zelo slabem terenu, ki je zlasti na rečnem področju in ob mnogih zajedah ob Tamanskem polotoku kaj primeren za zasede vseh vrst in smele nagle udarce, toda branilci so v tolikšni meri gospodarji položaja, da ni sedaj več mogoče nikako presenečenje. To dokazuje med drugim dejstvo, da se že lekaj časa sem ni posrečil noben poskus izkrcanja. V večini primerov je bil sovražnik prisiljen umakniti se proti obali. To je treba pripisati zglednemu obvladovanju položaja po našem letalstvu in izvidnicah naše mornarice, ki noč in dan raziskujejo vode v bližini. Strmoglavna letala, motorne torpedovke in obalne baterije takoj nastopijo, čim so obveščene, in največkrat že v kali stro sleherni poskus sovražnika, da bi vpadel v hrbet hrabrim braniteem mostišča.

Operacije na kopnem so sedaj skoro popolnoma prenehale. Ta odmor, ki ga vsiljujejo očitno predvsem ogromne izgube, izkorišča sovražnik za to, da bi pripravil veliko ofenzivo, toda z odmorom se dejansko najbolj okorišča naše vrhovno poveljništvo, ki lahko dokončuje svoje ogromne obrambne priprave in seveda tudi zbira svoje rezerve. Na eni in drugi strani prihaja do ofenzivnih izpadov in spopadov prednjih oddelkov. Boljševiki hočejo vsekakor pretipati teren in ugotoviti kako točko manjšega odpora, našim pa gre predvsem za to, da resno ovirajo sovražnika.

Znatno je delovanje obojestranskega letalstva. Nemško letalstvo brez prestanka bombardira sovjetske bojne črte in zaledje, pri čemer osredotočuje svojo pozornost zlasti na zbiranja sovražnih čet in prevoze vojnega blaga na področju pri Krasnodarju in vzdolž železnice Tuapse-Armavir, medtem ko skušajo sovjetska letala zaman motiti nemško-rumunsko oskrbo preko ožine Kerč in Azovskega morja. Naša lovska letala so zelo aktivna. Budno preži na sovražne bombnike in često jih gre iskat celo na oporišča. Niso redki primeri, ko naši lovci sestrele sovjetska večmotorna letala samo nekaj kilometrov vstran od kraja, odkoder so vzletela.

Pretekli teden, nadaljuje poročevalec, sem bil priča izredno zanimivemu dogodku, dramatičnemu dvoboju dveh lovcev. Naše letalo, ki ga je vodil mlad poročnik (doslej je dosegel že kakih 30 zmag), je najprej sestrelilo dve letali »Stormovik«, nakar ga je napadlo letalo tipa »Spitfire«. Dvoboj je trajal kakih 20 minut, vsekakor sta si stala nasproti dva enako spretna, pogumna in odločna nasprotnika. Nenadoma je bilo eno izmed letal zadeto in je začelo padati, takoj nato pa se je drugo vnelo in čula se je eksplozija. Sprijaznili smo se že z mislijo, da smo izgubili enega izmed svojih hrabrih letalcev, ko smo opazili dve beli piki, ki sta se počasi spuščali, gnani od vetra, proti nekemu zalivu. Obe piki sta se spuščali proti tlom v neposredni bližini tako, da sta naposled skupaj padli na razcvetel travnik. Bila sta oba letalca, ki sta se malo prej še medsebojno obstreljevala s strojnicama. Sovjetski pilot ni bil posebno vznemirjen, bil je še celo zadovoljen s tem svojim poslednjim srečnim dejanjem.

Zanimivo je tudi poročilo posebnega poročevalca lista »Hamburger Fremdenblatt«, ki navaja predvsem izjave nekega bataljonskega poveljnika, viteza železnega križa s hrastovim listom. Boji, ki se vodijo na področju Krimskaje, je dejal ta oficir, so bili izredno težki, zame pa najtežji. Bili so trenutki, ko smo se borili s skoro nadčloveško srditostjo. To nam pojasnjuje uspeh, ki se nam je naposled nasmehnil, ko je naše orožje, čeprav številčno šibkejše, strlo sovražne napade in pregazilo cele divizije. To pa zaradi tega, ker se vsak rumunski in nemški vojak zavedata, da je kubansko mostišče ogromnega pomena in da je njegova posest za nas velike strateške važnosti.

Vojni poročevalec piše nadalje, da predstavlja kubansko mostišče oporišče svoje vrste. Dejansko je to mostišče eno samo bojišče zakopov in rovov, dolgo kakih 100 kilometrov in široko blizu 120 km. Glavni postojanki tega bojišča sta Novorosijsk in Anapa, ki ju ščiti gorska veriga in več rek. Zaradi terenskih oblik je bilo mogoče tesno sodelovanje med kopno vojsko, letalstvom in mornarico in prav temu sodelovanju moramo pripisati novejše uspehe. Na področju, kjer so boji najbolj besneli, ni ostala cela niti ena hiša, vsaka pa je postala majhna utrdba in več hiš skupaj utrjena postojanka. Veteranom izza prejšnje vojne se je včasih zdelo, da zopet doživljajo bitko pri Verdunu. Boji na nož so večkrat odločili v strahotni in včasih brezupni borbi.

Krepko podporo je zlasti v najbolj kritičnih trenutkih nudilo letalstvo, čigar preventivni napadi so bili zelo koristni, zlasti oni, ki jih je letalstvo izvršilo proti sovražniku, ko se je pripravljal na nove poskuse za preboj nemško-rumunskih črt. Naši vojaki so se razen tega vedno lahko zanašali na oskrbo z orožjem, strelivom in živežem, ki so redno prihajali na vsa mesta, tudi na nekatere izpostavljene prednje postojanke v hribih ali med rekami v močvirnem pasu.

Novorosijsk, mesto in pristanišče, je še nadalje v naših rokah in sovražniku se nikdar ni posrečilo vdreti vanj. Sovjetski vojaki, ki so se nedavno ustalili v bližini mesta, zaman skušajo prebiti ognjeni obroč. Ker je ta uspeh nedosegljiv, se omejujejo samo na bombardiranje, toda to bombardiranje je izvršeno v prazno, kajti ne more zadeti drugega kakor ruševine. Vse, kar zanima nemškega in rumunskega vojaka, je izven obsega strelov, tako na primer kinematograf in nekaj brivcev.

V zraku so sedaj znamenja novih neviht, nadaljuje novinar, toda vsi so mirni, vedri in polni zaupanja. Poslednjo preizkušnjo bodo prav gotovo zanesljivo prestali. Ogromni obrambni jez na jugu bo zaustavil tudi splošno ofenzivo. Obrambne postojanke so čudovite, v njih pa so sami junaki. Epična borba ob Kubanu bo prav gotovo ena izmed najbolj slavnih borb v zgodovini te vojne.

Kakor poroča neki drugi vojni poročevalec, je sovražnik zbral ob Kubanu znatne sile, ki so bile doslej v Iranu. Najbrž gre za celo armado, ki jo sestavljajo po večini sibirski ljudje. Zanesljivo je za sedaj le to, da je bilo med ujetniki več vojakov in oficirjev, ka so bili preteklo leto v posadkah v obmejnih krajih severnega Irana. (Il Piccolo.)

Hitlerjevo odlikovanje rumunskega generala

Bukarešta, 26. maja s. General Hansen, šef nemške vojaške misije v Rumuniji, je izročil ženi divizijskega generala Mihaela Lascarja, ki je padel v bitki za Stalingrad, hrastov list k viteškemu križcu reda Železnega križa, katerega je padlemu podelil Hitler. General Hansen se je poklonil junaštvu rumunskega generala in junaštvu njegovih čet.

40 angleških letal sestreljenih

Berlin, 25. maja s. Iz pristojnega vira se doznava, da je bilo prejšnjo noč med napadom na Dortmund sestreljenih 40 letal. Gre po večini za štirimotorne bombnike tipov »Halifax«, »Stirling«, »Lancaster« in »Welington«.

Horthyjeva zahvala borcem na vzhodu

Budimpešta, 25. maja s. Regent Horthy je danes izdal plamteče dnevno povelje na čete 2. madžarske armade, ki se je vrnila v domovino z vzhodne fronte. Regent je izrazil svojo visoko pohvalo 2. armadi, ki se je hrabro borila proti boljševizmu in branila madžarsko domovino in Evropo. »Z vašo hrabrostjo in udeležbo v ostrih borbah proti številčno nadmočnemu sovražniku, je rekel regent, ste znova odeli s slavo zastave honveda. Prepričan sem, da se bo nadaljevala borba za obrambo domovine z enako neomajno vero, ki je vas podžigala v letu hudih bitk na vzhodni fronti.«

Šef glavnega stana madžarske vojske general Szombathely je v Kolosvaru pozdravil pehotno divizijo, ki se je vrnila z vzhodne fronte. Izrazil je oficirjem in vojakom zahvalo domovine za hrabrost, katero so pokazali v zimskih borbah proti boljševizmu.

Smrt slovitega švedskega slikarja

Stockholm, 26. maja. s. Znani švedski slikar Mins von Dardel je umrl v New Yorku zaradi srčne kapi. Dardel je veljal za najbolj reprezentativnega zastopnika švedskega modernega slikarstva in prednika surrealizma. V New Yorku, kjer je pravkar zaključil razstavo svojih slik, je bil zelo znan.

Ofenzivne možnosti evropske trdnjave

Govor državnega tajnika Bastianinija in izmenjava brzojavk med Rimom in Berlinom ob četrti obletnici jeklenega pakta na eni ter Churchillov govor in odkrita skrivnost Rooseveltove poslanice Stalinu na drugi strani so te dni nudili nemškim političnim opazovalcem priliko, da korjstno primerjajo moralno in praktično vrednost obeh velikih skupin narodov, ki se sedaj borita druga proti drugi. Nasproti granitno trdni stvarnosti sistema Osi v Evropi in trojnega pakta v svetu kaže sovražna koalicija, ki temelji na vrsti trenutnih in nerealnih kompromisov med nasprotujočimi si načeli in interesi, vsak dan bolj svojo razrahljanost, ki prihaja med drugim do izraza tudi po samih izjavah nasprotnih državnikov.

Tako nam razpust tretje internacionale znova zgovorno odkriva formalno in bistveno nesoglasje med cilji boljševizma in onimi, za katere se baje bore tako zvane velike demokracije, toda tudi na vojaškem, kakor psihološkem in političnem področju, predstavlja blok totalitarnih držav nepremagljivo in neporušno osredotočenje sil, nasproti kateremu prihajata še bolj do izraza razpršenost in nered sil, s katerimi razpolaga sovražnik. Po mnenju nekaterih nemških listov je predvsem napačno govoriti o evropski trdnjavi. V resnici gre za ogromno akcijsko in borbeno oporišče, ki v političnem pogledu zajema tudi vse nevtralne in nevojujoče se države, saj so te prav tako neposredno izpostavljene grožnji boljševiškega in severnoameriškega imperializma. Evropa, organizirana po Osi, je ogromna centrala energije, ki razpolaga z najrazličnejšimi ofenzivnimi možnostmi v enaki meri kakor z obrambnimi. Zato ne moremo trditi, da je oblegana, saj je njen položaj boljši kakor položaj nasprotnika, tudi v kolikor gre za ofenzivne udarce, bodisi proti vzhodu ali v katerikoli drugi smeri.

Medtem ko n. pr. podmorniško orožje prenaša ofenzivo daleč od celine na sama življenjska pota sovražne oskrbe, na razdaljo več tisoč milj od evropske obale, bi sovražnik — spričo svojih težkih izgub na morju — ne mogel organizirati večjih izkrcanj na celini, ne da bi tvegal, da ga oborožene sile Osi zopet pahnejo v morje, za kar bi mogla zadoščati včasih ena sama divizija ali največ ena izmed številnih osnih armad.

Tudi v pogledu oborožitve in prehrane ne moremo smatrati Evrope za oblegano trdnjavo, kajti njene rezerve so tolikšne, da se ne morejo izčrpati. Razen tega je volja do borbe na vsej naši celini vsak dan večja spričo zavesti o neizbežni katastrofi, ki bi jo izzvala zmaga sovražnikov Osi. Celo Angleži sami dopuščajo, da bi naš svet v tem primeru določali Stalin, Roosevelt in Churchill. Ako pa bi Stalin postal zmagovalec, bi se prav gotovo ne pomišljal uresničiti Leninove oporoke, po kateri naj se rdeča revolucija zanese ne le do Rokavskega preliva, marveč še preko njega.

Nasproti tem meglenim izgledom pa kažejo povojni načrti Osi največjo jasnost. Državni podtajnik Bastianini je nedavno poudaril, da Italiji in Nemčiji ni za preganjanje ali zatiranje narodov, temveč za njih svobodni razvoj in varnost v sodelovanju z vsemi. Dejal je nadalje, da sta oba glavna problema, problem politične svobode in problem gospodarske svobode, tudi v mednarodnem pogledu uresničljiva s pravično porazdelitvijo surovin. Kakor ustvarja Japonska s svojimi napori področje blagostanja v vzhodni Aziji, tako želi tudi Os ustvariti takšno področje v Evropi.

Povsem drugačni in nerešljivi pa so problemi, ki mučijo sovražno koalicijo. Churchill je v svojem poslednjem govoru nakazal mnoge izmed njih in tudi težavnost njihove rešitve, ne le, kolikor gre za odnose med samimi plutokracijami in boljševizmom, temveč tudi v pogledu bodoče usode Indije, Birme, Malajske dežele, Kitajske, Avstralije in vsega britanskega ozemlja. Churchill je moral priznati, da lahko vojna ob tolikšnih strahotnih neznankah prinese Veliki Britaniji in njenim zaveznikom še velika presenečenja, predvsem pa ne more nihče v nasprotnem taboru povedati, kakšni novi zapletljaji in nove nevarnosti lahko nastanejo spričo razlik v naziranjih v demokratičnem taboru na eni in v boljševiškem na drugi strani, zlasti če bi se vojna podaljšala še za nekaj let.

Pomanjkanje tesnejšega sodelovanja in notranje strnjenosti med tako imenovanimi zavezniki pa ustvarja tudi v gmotnem pogledu vedno večje težave za njihovo bojevanje. Sovjetska zveza je bila na primer prisiljena uvesti izjemen režim za ves svoj sistem železniškega prometa ker jo je izguba ogromnih ozemelj in glavnih rudarskih področij prisilila, da ni le premestila vse svoje industrije v Uralsko pokrajino in Sibirijo, temveč je morala ves svoj promet in vse delovne sile izpostaviti nadčloveškim naporom, ki morajo prej ali slej zrahljati gospodarsko in socialno organizacijo države. Tudi Anglija in Zedinjene države trpe zaradi prevoznih težav ki močno ovirajo ves njihov oboroževalni program.

Razen tega primanjkujejo Angliji in Ameriki nekatere bistvene surovine za vojno proizvodnjo kakor guma, aluminij in petrolej, ki so jih še do nedavnega imeli v izobilju. Predvsem pa so sovražniki Osi brez zadostnega števila ljudi, kakor dokazuje med drugim načrt za prevoz milijona indijskih delavcev v angleške in druge rudnike. Ta načrt zato še ni bil izveden, ker sta ministrstvi za trgovsko plovbo in prehrano postavili svoj veto, zavedajoč se, da ne moreta zajamčiti prevoza in prehrane tolikšne množice.

Nasprotno si je Evropa zagotovila popolno avtonomijo v pogledu oskrbe, tako da so ji neznane vrzeli, ki so se pojavile v sovražnem vojnem gospodarstvu. Evropa razpolaga tudi z vsemi sredstvi, ki so potrebna za neovirano razvijanje njene industrije, zlasti tudi z zadostnim številom delavstva. Zato se bodo uresničile Hitlerjeve besede, da bo zadnji bataljon, ki bo zmagal, evropski bataljon, ki bo prav gotovo tudi najbolje oborožen bataljon na svetu.

Barbarstvo angleških in ameriških letalcev bo prejelo zasluženi odgovor

Rim, 25. maja. s. Pod naslovom »Letalska bombardiranja« piše »Giornale d'Italia«: Izvršujoč ukaz, ki ga je vsekakor navdihnil sestanek Churchilla in Roosevelta v Washingtonu in še bolj nujna potreba angleške propagande, se londonski listi bolj kakor kdaj strnjeno in besno zaganjajo proti Italiji ter poveličujejo uspehe angleškega in ameriškega bombardiranja in v naprej naznanjajo njegov naraščajoči uničevalni razvoj. Včeraj je »Daily Telegraph«, eno izmed Edenovih glasil, posvetil temu vprašanju uvodnik z naslovom »Obvladovanje neba nad Italijo«: Zavezniško letalstvo napada brez odmora ponoči in podnevi Italijo. Letališča in sicilska ter sardinska pristanišča, kakor tudi pristanišča na polotoku so stalno bombardirana in zadelo jih je že na tisoče ton bomb. Italijanski šefi ne prikrivajo svojega mnenja, da pomoč nemškega letalstva Italiji ni zadostna za rešitev. Zavezniki se morajo neprestano zaganjati z vsem, s čemer razpolagajo, proti Italiji in proti njenim zelo razširjenim in lahko ranljivim mejam. Sedaj, ko so bile letalske sile Osi desorganizirane ter so morale prenesti nemajhen napor, ko se Italija približuje kaosu in je na poti do propada, morajo zavezniki ojačiti do skrajne meje svojo letalsko ofenzivo.

Tako piše eden izmed poluradnih listov v Londonu. Bržkone ne pozna ponosnega zgodovinskega neupogljivega odpornega duha Italijanov, naraščajočega razvoja obrambne reakcije in letalske ofenzive Osi, ki ne ustreza upanju Londona. Vsak dan beleži vojna kronika znatno število angleških in ameriških letal, ki jih osovinske letalske sile zrušijo nad polotokom in nad otoki. Vsak dan beleži ista kronika znake obnovljene italijanske in nemške letalske ofenzive v Sredozemlju proti ladjam in pristaniščem Anglosasov od Francoske severne Afrike do Malte in Sudana ob Rdečem morju. Primer »Daily Telegrapha« pa ni osamljen. »News Cronicle« piše o udarcih, zadanih Italiji, da bi se Italija omehčala. »Daily Express« piše: Toča bomb bo padla na Italijane in bo trdnejša kakor tista, ki uničuje Nemce in kakršna je bila pri El Alameinu. Prekosimo po besu in natančnosti angleško-ameriško bombardiranje, kakršno je bilo pred napadom na Bizerto. Zakaj bi Italiji prihranili naš bes. Vojna zahteva, da bombardiramo glavno mesto, ki so možgani sovražnika. Razbiti moramo brloge novega imperija.

Ta izražena krutost angleških predlogov ima ofenzivno namero živčne vojne pa tudi defenzivno, ki naj ojači že zrahljane živce angleškega prebivalstva. Izostali so nagli odločilni učinki, ki so jih pričakovali po zaključku bitke v severni Afriki. Danes je položaj Anglosasov v Sredozemlju več kot negotov in vznemirjajoč, pričenja pa se nova letalska ofenziva Nemčije na angleški otok, ki bo spremenila račune anglosaških politikov in vojaških poveljnikov ter povzročila novo strašno razdejanje. Angleški listi govorijo o obvladaniu neba nad Italijo, da bi prikrili angleškemu narodu nemško obvladovanje neba nad Anglijo. Obramba italijanskega neba se izpopolnjuje dejansko z odločno in mogočno letalsko ofenzivo Nemčije nad angleškim otokom. Angleški ministrski predsednik Churchill je prevzel pred zgodovino človeštva in omike strašno odgovornost za novo neusmiljeno vojno s smrtonosnimi bombami in zažigalnimi lističi ter strahovitimi eksplozivnimi pripravami proti neborcem in nevojaškim objektom, proti otrokom, ženskam, ranjencem, bolnikom, cerkvam in umetniškim spomenikom. Roosevelt se je pridružil Churchillu s tem, da mu je dal na razpolago svoje gigantske bombnike in zločinsko hladnokrvnost svojih pilotov in strojničarjev. Rekli smo, da ta novi razvoj vojne, ki so ga hoteli in pričeli Anglosasi, ne bo dolgo brez odgovora. Churchill je ustvaril precedense. Osvobodil je Nemčijo slehernega obzira. Anglija se že strašno pokori za svojo pobudo, za svoj monstruozen način vojne. Sedaj se je znašla nenadoma pod strašnimi udarci bombardiranja nove vrste s strani nemških letal novega tipa z novimi eksplozivnimi sredstvi. Obveščevalci govorijo o nemški superbombi, ki uniči vse, kar je v območju 700 do 800 metrov od mesta, kamor pade. Iz višine 4000 metrov občuti bombnik natančno zračno premikanje, ki nastane po eksploziji. Gre za supereksplozivno sredstvo, bržkone iz tekočega zraka. Gre za novo iznajdbo nemške kemične industrije, ki je gotovo prva na svetu v iznajdljivosti in obsežnosti svoje proizvodnje, in katere ne more prekositi nobena konkurenčna angleška ali ameriška kemična industrija. Nova nemška akcija, ki se je komaj deloma pričela, ima že velik učinek, izvedena pa bo po znanstveni metodi, kakor jo je naznačil Churchill, proti industrijskim središčem in pristaniščem v Angliji. Značilno je dejstvo, da letijo novi nemški bombniki tako visoko, da jih ne more doseči protiletalsko topništvo in tudi ne angleški lovci.

Evropska vojna stopa torej v fazo letalske ofenzive. Neizprosnost anglosaškega letalskega bombardiranja Italije bo poplačana v pravični meri z neizprosnostjo bombardiranja angleškega otoka in drugih važnih anglosaških postojank po nemškem letalstvu. Da bi prikrili to dejstvo, govorijo londonski listi zaman o razdejanju Italije. Omikanega državljana sveta boli srce ob hladnem premisleku te tragedije, katere niso hotele in ne pričele sile Osi. Vsa odgovornost obremenjuje Angleže in Američane.

Letalski napadi ne bodo uklonili Osi

Stockholm, 26. maja. s. Londonski poročevalci lista »Dagens Nyheter« in drugih švedskih dnevnikov pišejo, da pomenijo poslednje izkušnje jasno svarilo optimistični domnevi zaveznikov, da bi bilo mogoče Italijo in Nemčijo ukloniti z letalskimi bombardiranji. Do tega sklepa so prišli razni angleški poslanci in vojaški opazovalci in kritiki. Letalski sotrudnik lista »Yorkshire Post« ugotavlja skupne izgube britanskega letalstva od začetka vojne dalje, ki jih ceni med drugim na 47.000 mož, in piše: Navzlic dobremu udejstvovanju zavezniškega letalstva bi bila največja zmota, ki bi jo mogli zagrešiti, ako bi domnevali, da bi bilo mogoče z bombardiranji dobiti vojno. Letalski sotrudnik lista »Evening Standard« pripominja, da Nemčije ni tako lahko bombardirati kakor Anglije in sicer zaradi njene večje površine. Razen tega se zde nemška mesta na splošno bolj odporna in organizirana proti bombardiranju. Nemška protiletalska zaščita je dobro razvita, kar dokazujejo med drugim izgube britanskega letalstva pri razn'h napadih v zadnjem tednu. Ako bi hoteli dobiti vojno s samim letalstvom, zaključujejo britanski strokovnjaki, bi sovražnik ne smel razpolagati z nobenim letalom več, kar je nemogoče, kakor bi bilo smešno misliti, da bi bombardiranja mogla opraviti takšno delo, da bi postal vzor za Evropo vojaški sprehod.

Ducejeva nagrada za rojstvo dvojčkov

Visoki komisar je iz Ducejevega sklada podelil zakoncema Kovačič Ivanu in Rozaliji iz Gornje Gomile št. 11, občina St. Jernej, o priliki rojstva dvojčkov nagrado v znesku 600 lir.

Vlak z darovi za vojake

S pomočjo marljivega Glavnega stana Kr. vojske — urada za tisk in javno skrb — je prispel na področje II. Armade 15. vlak APE (za pomoč, propagando in vojsko), sestavljen iz 30 vagonov, ki so pripeljali darove in razne potrebščine za vojake.

Tudi pri organizaciji tega vlaka, ki priča hvaležnost italijanskega naroda junaškim četam, ki se borijo na Balkanu proti zahrbtnim partizanskim tolpam, je v veliki meri sodelovala Fašistična stranka in s tem ponovno dokazala, kako so ji pri srcu bojevniki.

Čim prispejo količine pošiljatve do edinic, ki so jim namenjene, bodo darovi razdeljeni s sodelovanjem pristojnih vojaških poveljnikov v navzočnosti okrožnih tajnikov Fašistične stranke ali njihovih zastopnikov.

Zvezni tajnik sprejel 10 avantgardistov

ki odhajajo kot prostovoljci na bojišče

Ljubljana, 26. maja.

Včeraj je Zvezni tajnik sprejel 10 avangardistov, ki mu jih je predstavil Podpoveljnik in ki so zaprosili za sprejem v vojaško službo, da bi bili odposlani v prve bojne črte, da tja ponesejo svoj delež vere.

Zvezni tajnik je odhajajočim izrazil svoja voščila in voščila vseh ljubljanskih fašistov, ter svoje zadovoljstvo nad temi mladimi ljudmi, ki so pripravljeni vse žrtvovati za zmago pravice nad komunističnim barbarstvom.

Razstava sportne umetnosti in turističnega letaka

bo otvorjena 12. junija.

Ob zaključku prijav za sportno umetniško razstavo je bilo zabeleženih mnogo del, ki bodo razstavljena od 12. junija dalje v Jakopičevem paviljonu, tako da se lahko trdi, da je uspeh te nove in zanimive umetniške prireditve že sedaj zagotovljen. Vemo, da pripravljajo še nadaljnji umetniki nova dela in je zaradi tega organizacijski odbor sklenil sprejemati nove prijave do 31. maja. Brez dvoma bo ta razstava vzbudila največje zanimanje med ljubljanskim prebivalstvom, ki toliko ceni umetniška dela in ki se tako navdušuje za sportno udejstvovanje.

Istočasno s sportno umetniško razstavo bo v Jakopičevem paviljonu otvorjena razstava turistično-propagandnih letakov, ki jo priredja pokrajinska delegacija za turizem. Videli bomo, kako so naši umetniki združili v svojih delih etnične, duhovne in turistične značilnosti naše pokrajine.

Združitev obeh prireditev ni slučajna, kakor bi se zdelo v prvem trenutku, kajti često se tudi v vsakdanjem življenju šport in turizem združujeta s trdnimi vezmi, ki so v tem primeru vezi lepote v umetnosti.

Skušnje in predpisi za gimnazijski sprejemni izpit

Visoki komisar za Ljubljansko pokrajino na podstavi člena 3. svoje naredbe z dne 8. maja 1943-XXI št. 50 o spremembi predpisov za izpite na srednjih šolah pokrajine, **odloča:**

Člen 1. Gimnazijski sprejemni izpit obsega tele skušnje: a) pismena skušnja iz slovenščine, sestoječa iz nareka in proste obnove sestavka ali berila, ki ga prebere izpraševatelj, kar je opraviti v največ dveh urah. Oba dela te skušnje je opraviti zaporedi isti dopoldan;

b) pismena skušnja iz aritmetike in geometrije, sestoječa iz rešitve enega ali več računskih načinov;

c) pismena skušnja iz geometričnega risanja;

d) ustna skušnja iz slovenščine, zgodovine in zemljepisa (splošna izobrazba), iz aritmetike in geometrije;

e) skušnja iz telovadbe.

Člen 2. Ustne skušnje se vršijo po sledečem načrtu: Slovenščina: Čitanje in deklamacije. Vaje vsebinske obnove, opisa in pripovedovanja. Dokaz o metodičnem znanju različnih besednih vrst. Določanje osebka in povedka. Spregatev pravilnih in nepravilnih glagolov.

Zgodovina in zemljepis: Opis Ljubljanske pokrajine in Italije z ozirom na najpomembnejše zgodovinske osebnosti in na značilnosti gospodarstva in dela.

Aritmetika in geometrija: Lahke vaje ustnega računanja. Vaje s pretvarjanjem na mere desetinskega merskega sestava. Osnovni zakoni in lahki primeri s celimi števili in desetinkami. Lahki aritmetični in geometrični računi.

Člen 3. Razveljavljena je določba, koliko časa se sme največ porabiti za ustni izpit.

Člen 4. Za kandidate, ki želijo opravljati izpit v jesenskem roku, se mora vložiti do vštetega 15. junija prošnja na taksnem papirju za L. 6.—, ki jo podpiše oče ali njegov namestnik.

Ljubljana, dne 18. maja 1943-XXI.

Visoki komisar za Ljubljansko pokrajino:
Emilio Grazioli

Inserati v »Jutru« imajo velik uspeh

Gospodarstvo

Ureditev financ v Srbiji

Beograjski dnevnik »Donauzeitung« prinaša daljši članek, v katerem se peča z denarnimi in finančno-političnimi vprašanji Srbije. Ob zlomu Jugoslavije je znašal izkaz dinarskih bankovcev okrog 20 milijard dinarjev (zadnji objavljeni izkaz je navajal znesek 16 milijard). Če smatramo znesek 6 milijard kot normalni predvojni obtok bankovcev v bivši Jugoslaviji, tedaj vidimo, da je bil ob zlomu obtok trikrat večji kakor normalno. V tresorih bivše jugoslovanske Narodne banke pa so imeli natiskanih še za 39 milijard dinarjev, kar priča, da so takratni merodajni činitelji računali s tem, da se bo država nadalje zadolževala pri novčanični banki.

Od skupnega obtoka 20 milijard dinarjev je po razpadu Jugoslavije odpadlo na Srbijo 7 milijard. Zamenjava bankovcev bivše Narodne banke je bila izvršena v poletju 1941, v jeseni pa je sledila zamenjava majhnih državnih bankovcev po 50, 20 in 10 din.

Hitra zamenjava je bila mogoča, ker je ostala tiskarna za bankovce v Beogradu nepoškodovana. Z zamenjavo je bilo preprečeno, da bi po ilegalni poti prišli z drugih področij bivše Jugoslavije bankovci v področje Srbije.

Nova Srbska Narodna banka je nato izdala potrebne ukrepe za ureditev bančnega in denarnega prometa. Najprej so bile blokirane hranilne vloge, izvirajoče iz dobe pred 18. aprilom 1941, na katere je bilo dopuščeno izplačevati le določene zneske na mesec. Nadaljnja naredba je bila naperjena proti tesavriranju bankovcev. Odobravanje novih kreditov je bilo vezano na odobrenje z določbo, da se smejo novi krediti dajati le za gospodarsko nujne potrebe. V tej zvezi je bila maksimalna obrestna mera za kredite pri bankah znižana od 10% na 3.5 do 8%. Da se poveča brezgotovinski denarni promet, je bilo število podružnic Srbske narodne banke podvojeno.

Ko je v avgustu prevzela posle vlada generala Nedića, je bilo treba znova urediti poslovanje davčnih uradov in pobiranje davkov sploh. — V prehodni dobi pa je morala seveda vlada najeti pri Srbski narodni banki potrebne kredite. Za fundiranje teh kreditov je Srbska narodna banka pričela izdajati tri do dvajsetmesečne blagajniške zapise, ki jih je sedaj v obtoku za 1.5 milijarde dinarjev. Nadaljnji ukrepi so se nanašali na povečanje državnih davčnih dohodkov. Ti ukrepi so bili v zadnjem času še znatno razširjeni. Tako so bili s 1. aprilom uvedeni vojni pribitki na cene monopolskih predmetov.

Za kritje izrednih izdatkov je bilo dne 25. marca t. m. razpisano 4.5% dolgoročno notranje posojilo v višini ene milijarde dinarjev za amortizacijsko dobo 30 let. Nadaljnje posojilo v višini ene milijarde din pa bo v kratkem razpisano.

Prvo posojilo v višini ene milijarde dinarjev sta v celoti prevzeli Državna hipotekarna banka in Poštna hranilnica, drugo posojilo, ki bo v kratkem razpisano prav tako v višini ene milijarde, pa bo ponudeno tudi ostalim bankam in zasebnikom. Računati je z uspehom tega posojila spričo razmeroma ugodne obrestne meje in emsiijskega tečaja, ki znaša 98.5%.

Odgovorni nemški in srbski činitelji se zavedajo, da je treba vse storiti za ohranitev stabilnosti valute, za kar so ustvarjeni potrebni pogoji z ureditvijo financ. Za gospodarski razvoj pa je poskrbljeno predvsem z izvajanjem javnih del na račun 3milijardnega kredita. Obe prej omenjeni posojili služita namreč izključno za financiranje javnih del v okviru tega trimilijardnega kredita.

Gospodarske vesti

= **Zastopstvo inozemskih tvrdk v Italiji.** Iz Rima poročajo, da so bili izdani novi predpisi glede zastopstva italijanskih tvrdk (družb, trgovinskih tvrdk ter javnih in zasebnih podjetij) v inozemstvu. Taka zastopstva mora v vsakem primeru odobriti ministrstvo za izmenjavo in devize. Zastopstva, za katera ne bo izdano odobrenje, morajo v teku pol leta likvidirati.

= **Promet na italijanskih efektnih borzah.** V novembru lanskega leta je bil, kakor znano, izdan predpis, da mora vsak kupec delnic na borzi prej vpisati v enaki vrednosti 3% zakladne bone, ki ostanejo pri njem blokirani. Ta ukrep je bil izdan, da se omeji borzna spekulacija z delnicami. Na borzi je v resnici promet z efekti padel na minimum, kar je v mnogih primerih celo otežkočilo prodajo delnic onim, ki so denar nujno potrebovali bodisi za davke ali za nakup blaga. Tudi izdaja novih delnic je bila zelo otežkočena. Zato je finančni minister Acerbo, kakor smo že poročali, ukinil predpis glede nakupa 3% zakladnih bonov in je uvedel poseben davek na promet z delnicami, ki znaša pri tečaju do nominalne vrednosti 3%, za presežek preko nominalne vrednosti pa 35 do 60%. Čeprav tudi ta davek precej obremenjuje nakup delnic, je vendar promet na italijanskih borzah zopet oživel. Novi predpisi dajejo finančnemu ministru možnost, da davek na promet z delnicami po potrebi poostri, tako da je v vsakem trenutku dana možnost, z davčnimi ukrepi nastopiti proti spekulaciji z delnicami.

= **Zaključki italijanskih bank.** Javnopravni zavod Banca Nazionale del Lavoro v Rimu izkazuje za preteklo leto čisti dobiček 28.1 milijona lir (prejšnje leto 23.5) in bo plačal na glavnico 400 milijonov lir nespremenjeno 4% dividendo, pri čemer bo znesek 13.7 milijona lir dodeljen rezervam, ki bodo s tem narasle na 50.7 milijona lir. — Tudi zavod Banco di Napoli izkazuje za preteklo leto povečan dobiček 86.5 milijona lir (81.7). — Zavod Banca di Roma, ki je ob koncu lanskega leta zabeležil 9.3 milijarde lir hranilnih vlog, izkazuje čisti dobiček 21.2 milijona lir (19.8) in bo izplačal nespremenjeno 4% dividendo. — Tudi milanski zavod Banca Commerciale Italiana bo izplačal za lani 4% dividende.

= **Madžarska odplačuje svoje finančne dolgove v Nemčiji.** V blagovnem prometu med Madžarsko in Nemčijo je v zadnjih letih nastal znaten klirinški saldo v korist Madžarske, ki je bil deloma porabljen za dalekosežne finančne transakcije, zlasti za odkup madžarskih obveznic, ki so v obtoku v Nemčiji, in za amortizacije raznih dolgov. Madžarska Narodna banka navaja, da je bilo lani v ta namen porabljenih 176 milijonov pengov. Nedavno pa je prišlo med Nemčijo in Madžarsko do sporazuma, po katerem bo na račun klirinškega dobroimetja Madžarska odkupila v Nemčiji tudi razne delnice madžarskih podjetij. Po cenitvi, ki je objavljena v letnem poročilu madžarske podružnice zavoda Kreditanstalt-Bankverein, znaša vrednost delnic madžarskih podjetij, ki so v Nemčiji, okrog 170 milijonov mark. Z izvedbo sporazuma o odkupu madžarskih delnic v Nemčiji so pooblaščene madžarske velebanke, ki smejo na račun klirinškega dobroimetja odkupiti predvsem delnice podjetij svojih koncernov. Neka druga madžarska banka pa je pooblaščena odkupiti delnice ostalih podjetij, ki ne pripadajo bančnim koncernom.

= **Pospeševanje madžarskega tranzitnega prometa preko Fiume.** Po čl. 5. italijansko-madžarskega sporazuma o pospeševanju madžarskega tranzitnega prometa preko luke Fiume je bil ustanovljen poseben odbor ekspertov, ki je imel v času od 17. do 20. t. m. svoje zasedanje v Budimpešti. Italijansko predstavništvo je vodil generalni ravnatelj italijanskih državnih železnic, senator Velani. Odbor se je podrobno bavil o možnosti pospeševanja tranzitnega prometa tako v sedanji dobi kakor v dobi po končani vojni, ko je predvideno, da bo šel madžarski prekomorski promet pretežno preko luke Fiume. Odbor je v podrobnostih razpravljal o železniških, paroplovnih, zunanjetrgovinskih in carinskih vprašanjih, in sicer v duhu tradicionalnega italijansko-madžarskega prijateljstva. Odbor je zaključil svoje zasedanje z ugotovitvijo, da bo uspelo predvidene cilje v celoti doseči.

= **Gradnja svobodne luke v Novem Sadu.** Že lani smo poročali o načrtu madžarske vlade, da poleg obstoječe svobodne luke v Czepelu pri Budimpešti izgradi za južni del države še drugo dunavsko svobodno luko v Novem Sadu, ki naj bi služila predvsem odpremi žita. Sedaj poročajo iz Budimpešte, da so podrobni načrti za ta dela že pripravljeni. Madžarska vlada je tudi že stavila na razpolago potrebna denarna sredstva in tako je računati, da se bodo gradbena dela v najkrajšem času pričela.

= **Ustanovitev instituta za kemijo in kemično tehnologijo v Kijevu.** Da se pospeši razvoj kemične industrije na področju Ukrajine, je bil te dni s sedežem v Kijevu ustanovljen institut za kemijo in kemično tehnologijo, ki so mu bili priključeni dosedanji kijevski kemični institut, kemično-tehnološki institut in kemični laboratorij za silikate.

= **Svetovna proizvodnja mineralnega olja.** Po podatkih ameriškega strokovnega lista »Petroleum Times« se je svetovna proizvodnja mineralnega olja lani zmanjšala navzlic naraščajoči potrebi in prizadevanju za razširjenje. Dosegla je le 2.04 milijarde standardnih sodčkov, nasproti 2.24 milijarde v prejšnjem letu (1 sodček = 159 l). Najobčutneje se je zmanjšala proizvodnja Venezuele, ki je padla od 224 do 147 milijonov sodčkov. List ceni, da se je svetovna proizvodnja nadomestkov za mineralno olje (predvsem proizvodnja sintetičnega mineralnega olja) povečala od 136 na 164 milijonov sodčkov. Pa tudi ob vpoštevanju te povečane proizvodnje sistetičnega mineralnega olja, ki vrhu tega odpade pretežno na Evropo, je bila lani svetovna proizvodnja manjša nego v prejšnjem letu. Pri tem računa imenovani ameriški strokovni list tudi s problematično proizvodnjo Sovjetske Rusije, ki je za preteklo leto navaja v višini 214 milijonov sodčkov. Nazadovanje proizvodnje pa je v glavnem posledica prevoznih težkoč zaradi pomanjkanja tankovskih ladij.

Iz Hrvatske

General Kren na vzhodnem bojišču. Na poziv letalskega feldmaršala von Richthofena se je na vzhodnem bojišču mudil poveljnik hrvatskih letalskih sil general Kren. Obiskal je hrvatske lovce, ki sodelujejo v borbi proti boljševizmu. General Kren je povabil maršala von Richthofena na obisk na Hrvatsko. Za časa svojega bivanja se je vrhovni poveljnik hrvatskih letalcev prepričal o dobrem razpoloženju, ki vlada med hrvatskimi letalci.

Teden matere in otroka. Hrvatski listi opozarjajo prebivalstvo, da bodo dnevi od 30. maja do 6. junija posvečeni materam in otrokom. Oficijelne proslave bo priredila ženska sekcija ustaškega pokreta. V šolah bodo posebne prireditve na dan 3. junija. V času od 30. maja do 6. junija bodo profesorji srednjih šol med predavanji posvetili nekaj besed proslavi tedna matere in otroka.

Nova letalska zveza. V začetku junija bo odprta nova letalska zveza med Bukarešto, Zemunom, Zagrebom, Benetkami in Milanom.

Svečan prevzem prve hrvatske dobrovoljske divizije SS. V »Novi Hrvatski« z dne 20. t. m. je daljše poročilo s sliko o svečanem prevzemu prve hrvatske dobrovoljske divizije SS. Članek pravi, da nikakor ni bil samo slučaj, da je poziv k članstvu naletel med Hrvati, zlasti med muslimanskim svetom, na tako močan odziv. Poveljnik divizije je sprejel svoje vojake z naslednjimi besedami: S tem sprejemam v vrste SS oddelkov vas, vodje in vojake. Premagali boste pogubonosni boljševizem in židovstvo. Ponosno boste še nadalje nosili slavo svojih očetov, hrabri vojaki. Kot prvi hrvatski prostovoljci SS oddelkov boste dostojno stali ob strani preizkušenih borcev SS orožja. Pozdravljena Führer in Poglavnik.

V 3. kolu državne loterije bo razdeljenih več nagrad kakor v prejšnjih dveh. Prva nagrada znaša 2 milijona kun, 5 nagrad je po 200.000 kun in še 15.000 drugih dobitkov. Razen številom nagrad se je podražila tudi cena za srečke. V prvih dveh kolih stane četrtinka srečke po 100 kun, v tretjem pa stane četrtinka srečke 250 kun.

Lektorat za hrvatski jezik na dunajski univerzi. Na seminarju za slovansko filologijo na dunajski univerzi so pred dnevi svečano otvorili lektorat za hrvatski jezik. K otvoritvi sta prišla med drugimi odličniki rektor dr. Pernkopf in hrvatski poslanik na Dunaju dr. Karčić. Novi lektor Anton Rocco je predaval o hrvatski ljudski duši.

Velike verske svečanosti v Ljubljani

Vabilo škofa g. dr. Gregorija Rožmana k udeležbi pri spokorni procesiji ljubljanskih župnij v soboto

VSE VERNE LJUBLJANČANE,

ki po službi in delu niso zadržani, najvljudneje vabim k spokorni procesiji, ki bo v soboto 29. maja popoldne šla iz vseh mestnih župnijskih cerkva na Rakovnik. V procesiji bomo spremljali milostno podobo Marije Pomagaj, vsem Slovencem najbolj priljubljeno in od vseh najbolj češčeno. V duhu spokornosti in z velikim zaupanjem se zberimo okrog Matere, Pomočnice in Kraljice naše, ob Njej se pripravimo za skupno posvetitev Njenemu brezmadežnemu Srcu, da bomo v smislu tega posvečenja resno in korenito spremenili svoje mišljenje in življenje po nauku Kristusovem, potem bomo tudi mi vredni, da se izpolnijo nad nami prelepe obljube, ki jih je Gospa in Mati Marija dala posameznikom in narodom.

V Ljubljani dne 26. maja 1943.

† GREGORIJ ROŽMAN,
škof ljubljanski.

* * *

Navodila škofijskega pripravljalnega odbora

Škofijski pripravljalni odbor prvih petih sobot je izdal za sobotne svečanosti podrobna navodila, po katerih posnemamo:

Pobožnosti v čast Materi Božji v okviru petih prvih sobot se bližajo h koncu. Rodile naj bi velik sad prerojenja v mišljenju in življenju po zapovedih Božjih in naukih Cerkve. Vsi ljudje dobre volje, ki ljubijo svoj narod in ki jim je mar njegova bodočnost, naj bi vsa ta prizadevanja podprli, kolikor jim je le mogoče, in pri njih tudi sami aktivno sodelovali. Vsa prizadevanja za spravo, ki naj jo izvedejo sprti med seboj na pravi podlagi in v pravem duhu, kakor tudi vsa naša spokorna prizadevanja, pa naj bi našla še posebno vidnega poudarka v sobotnem spravno-spokornem dnevu. Verniki naj obiskujejo cerkve, kjer bo izpostavljeno Najrečejo vsem zabavam in prijetnostim, darujejo potrebnim.

V soboto dopoldne bodo po vseh cerkvah v Ljubljani maše kakor ob nedeljah, popoldne pa bo spokorna procesija vseh ljubljanskih župnij na Rakovnik.

Župljani vsake posamezne mestne župnije naj se zbero v svoji cerkvi in ob njej ob naslednjem času:

Sv. Jakob ob 14. uri 30 minut.
Trnovo ob 14. uri 15 minut.
Vič ob 13. uri 30 minut.
stolnica ob 14. uri 30 minut.
Moste ob 13. uri 40 minut.
Sv. Peter ob 14. uri.
Bežigrad ob 13. uri 50 minut.
Šiška ob 13 uri 30 minut.
Koseze (Zg. Šiška) ob 13. uri 15 minut,
frančiškanska cerkev ob 15. uri.

Udeleženci naj se zbero točno ob označenem času, da se bodo mogle procesije pravilno razvrstiti. Vsi udeleženci brez izjeme naj se uvrste v šesterostope. Vrstni red posamezne procesije bo naslednji: 1. Križ, ki ga nosi župnik, za njim ostali duhovniki dotične fare; 2. moški redovniki; 3. moški; 4. župnijski pevski zbor; 5. šole, najprej ljudske, nato meščanske, nato srednje; 6. ženski redovi; 7. ženstvo.

Stolna procesija ima svoj vrstni red, ker bo v njenem sestavu podoba Marije Pomagaj. V stolni procesiji gredo tudi profesorji, slušatelji in slušateljice univerze, vse ostale šole pa gredo, kakor rečeno, vsaka s svojo župnijo, odnosno s procesijo iz cerkve, ki ji je najbolj pri roki. Učenci 1. in 2. razreda osnovnih šol naj ne gredo v sestavu svoje šole, temveč s starši ali sorodniki.

Na stadionu na Rakovniku se bodo vse procesije zbrale. Verski govor bo imel vladika dr. Gregorij Rožman. Po njegovem govoru bodo vsi udeleženci molili slovesno izjavo, natiskano na podobici Marije Pomagaj, ki jo lahko dobite po vseh župnih uradih in bo razdeljena med udeležence procesije še v soboto. Nato bo sledil blagoslov z Najsvetejšim, pevski zbori pa bodo peli Marijine pesmi.

Med procesijo naj verniki molijo rožni venec ali pojo litanije. **Procesija bo ob vsakem vremenu.** Merodajni so naprošeni, naj omogočijo udeležbo nameščencem in delavcem pri sobotni popoldanski procesiji.

»Naj bi ta dan« — se zaključuje poziv pripravljalnega odbora — »Ljubljana poromala s svojo Zavetnico, ki jo je v preteklosti tako rada obiskovala, z Marijo Pomagaj v tej spokorni procesiji v takem številu, ki bo dokazalo, da se srce našega naroda zaveda resnosti časa in pa da je rešitev našega naroda iz stisk in zablod pri viru resnice, pravice in lepote Božje, ki nam ga oznanja in nudi Marija, Mati Božja.«

Il Maresciallo d'Italia Giovanni Messe, comandante delle truppe italiane in Tunisia che hanno resistito fino all'ultima cartuccia alle prepoderanti forze nemiche — Maršal Italije Giovanni Messe, poveljnik italijanskih čet v Tunisu, ki so se upirale do zadnjega naboja premočnim sovražnim silam

Zemlja se je napila...

Ljubljana, 26. maja.

Žejna zemlja se je napila. Včerajšnji torek je deževalo od ranega jutra vse dopoldne. Najhujši naliv je bil od 8. do 10. ure, takrat je tudi barometer zabeležil najnižje stanje v zadnjih dneh 754 mm. Nato pa se je barometer dvignil, obenem je tudi naliv pojenjal. Nekajkrat se je zabliskalo in votlo zagrmelo. Zgodaj popoldne se je začelo jasniti. Vendar je bilo ozračje po nalivu močno ohlajeno. Živo srebro se je dvignilo komaj do 16.4° C. Tudi noč na sredo je bila hladna in davi smo zabeležili 6.4° C. Marsikdo je spet segel po površniku, katerega je bil pred tedni že odložil k počitku v omaro. Davi je bilo jutro še megleno in nebo zamreženo, vendar se je barometer spet dvignil na 765 mm in se nam znova obeta lepo vreme. Že dopoldne je spet posijalo sonce. Zaenkrat je bilo dežja kar dovolj, čeprav bi naši kmetovalci nemara imeli rajši, da bi deževalo kak drug dan, namesto na god sv. Urbana.

Sv. Urban je namreč poleg Marka, Jurija in Martina posebno znamenit vremenski prerok dolenjskih kmetov. Marsikatera cerkvica ali kapelica nad vinorodnimi goricami je posvečena temu odličnemu zaščitniku pomladne rasti v vinogradih. Na Trški gori stoji na zadnji vnanji strani cerkve velik njegov kip — sv. Urban blagoslavlja trškogorske gorice. Kmetje si na njegov god želé lepega vremena, češ: Če je sv. Urbana dan lepó, rado suši se poleti senó. Če je sv. Urban brez dežja, bo trta dobro obrodila. Če na sv. Uroana sonce sije, jesen polne sode nalije. Če sv. Urban greje zeló, trgatev letos dobra bo. Če sv. Urban suši in sv. Vid moči, bo to kar prav za žejne ljudi. Kakršno je vreme sv. Urbana, táko bo do malega srpana. Skratka: O sv. Urbanu se mora trta videti s hriba v hrib. Na dan sv. Urbana sonce gorkó, obilno bo vina in bo sladkó: če pa ta dan prirosi, trta le cviček rodi. Urbanovo sonce in Vidov dež — prav dobrega leta upati smeš... Na god sv. Urbana so vezana še naslednja kmečka pravila: Kdor se hoče skoro oženiti, naj se posti ves dan sv. Urbana! Na Urbanov god ne smeš delati nobene jedi iz moke, ker sicer kruh vse leto zadahne. Na dan sv. Urbana se niti kruh ne sme peči, ker je potem vse leto plesniv. O sv. Urbanu žito ni še dobljeno, ne izgubljeno. Sv. Urban gliva (gobe) seje, sv. Primož jih pa povleče (pohrana). Sv. Urban muhe prižene, sv. Erazem jih pa razdraži. Najkrajši je naslednji rek: Sv. Urban jasen jeseni hasen... Letos nas je pa zalil in tako bomo morali potrpeti pač do jeseni, da se preverimo o resničnosti naših kmečkih vremenskih modrosti.

*

O včerajšnjem deževju in nagli ohladitvi zraka nam je zapisal naš meteorolog g. dr. Marjan Čadež naslednja svoja opazovanja:

Včerajšnje vreme nas je v dvojnem pogledu prav gotovo zadovoljilo. Prineslo nam je primerno količino dežja in pregnalo je neprijetno soparno južno vreme.

Zjutraj je bilo nebo zastrto s težkimi deževnimi oblaki — stratokumuli, nad njimi pa so gosto prepletali nebo precej visoki kristalni oblaki kot prvi izvor jutranjim izdatnim padavinam. Ozračje je bilo soparno in južno, oblake je gnal močan jugozapadnik, tako da se nam je obetalo vsekakor zelo zanimivo pomladansko vreme.

Takoj po osmi uri smo že mogli opazovati uvod pričakovane igre; v tople — z vlago napojene — zračne mase se je začel vrivati hladen, skoraj mrzel morski polarni zrak. Spuščal se je od Gorenjske strani v Ljubljansko kotlino in nadaljeval svojo pot ohlajevanja dalje proti jugovzhodu. Vrivajoči se zrak, ki je imel svoj izvor v visokih širinah Atlantskega oceana, je silil k dviganju in s tem, kakor vemo, tudi k ohlajevanju tople in vlažne južne zračne mase. Tako so že itak težki oblaki še pridobivali na svoji moči, zatemnili so nebo in začeli izločati še izdatnejše, pozneje tudi z nevihtami združene padavine.

Vse dopoldne je z izmenično jakostjo močno deževalo, zrak pri tleh se je polagoma skoraj popolnoma umiril, le oblake so gnali še vedno severozapadni vetrovi, ki pa so bili toliko slabši, v kolikor več višine je že prodrl val mrzlega zraka.

Vdor severnozapadnega zraka, kakor smo ga opazovali včeraj dopoldne, je pri nas zelo pogosto združen z značilnim jasnenjem od gorenjske strani. Zato smo se tudi to pot ozirali proti Gorenjskemu, kjer smo res opazili takoj po 12.30 uri na obzoru prvo svetlikanje in jasnenje.

Jasnenje od Gorenjske strani je značilnost ljubljanskega vremena in ga posebno v toplih mesecih lahko večkrat opazujemo. Pojavi se tedaj, ko doseže prodirajoči hladni val svojo stalno debelino in ko zato zrak ni več prisiljen k dviganju, temveč se začne zaradi naklona tal gibati poševno navzdol. Padajoči zrak se pa segreva, s čimer jasni nebo in nam prinese vreme take vrste, kakršno smo ga imeli včeraj popoldne. Tedaj se nam je jasnenje od gorenjske strani hitro bližalo, prikazale so se nizko zasnežene planine (do 1700 m) in proti večeru je bilo že skoraj vse nebo razjasnjeno in kristalno čisto.

Navedem naj, da se je pojavilo lansko leto v Ljubljani jasnenje od gorenjske strani **dvanajstkrat.** Takemu vremenu je sledilo naslednji dan **samo dvakrat** padavinsko vreme in še to samo tedaj, ko so pihali še isti dan po izvršenem zjasnjenju v preostalih oblakih jugozapadni, čeprav slabi vetrovi. **Zanimivo je, da opazujemo ta pojav skoraj vedno le v popoldanskih urah in v tem dejstvu tiči prav gotovo še mnogo neraziskanih skrivnosti našega vremena.**

Dr. M. Čadež.

Lep prizor na večernem nebu

Večer za večerom lahko opazujemo na severnozapadnem nebu zelo lep prizor. Mila, močno svetleča Večernica, ki zasije že na svetlem nebu, se večer za večerom, odmikajoč se od Sonca, bliža bolj in bolj drugemu najbolj svetlemu planetu na večernem nebu — Jupitru. Opazimo ga nad Venero v soseščini obeh Dvojčkov, Kastorja in Poluksa. Ob jasnih večerih je pogled na to konstelacijo tako lep, da preseneča tudi slučajnega opazovalca večernega neba.

Dne 1. junija bosta Jupiter in Venera v najožji soseščini, v konjunkciji, in bosta tvorila z Dvojčkoma izredno lep nebesni prizor. Priporočamo, da že zdaj večer za večerom opazujete približevanje obeh planetov vse do konca maja, saj se ni mogoče zanesti, da bo ravno 1. junija jasen večer. V otalem pa bomo lahko to konstelacijo tudi še v juliju natančneje opazovali. Jupitra bomo videli tja do Kresa. Venera pridobiva še do konca julija na svetlobi in bo izginila kot Večernica šele proti koncu avgusta. V daljnogledu ima Venera zlasti v času svojega največjega sijaja jasno podobo srpa. Jupiter razkazuje svoje štiri svetle galilejske mesece, katerih medsebojne postave se tako različno menjavajo, da bi lastnik daljnogleda moral čakati četrt stoletja, da bi se mu ponovil položaj posameznega meseca, ki ga je enkrat že opazoval. Jupitrovi trabanti so bili opaženi že tudi s prostim očesom, vendar je tu in tam šlo morda za zmoto ali domnevo.

Inserirajte v »Jutru«!

Velika akademija ljubljanskih srednjih šol

bo v nedeljo, 30. t. m. ob 11. uri dopoldne v unionski dvorani

Priprave, ki teko za to akademijo in ki jih vodijo vodstva ljubljanskih srednjih šol, kažejo, da bo ta akademija nekaj lepega, na umetniško dostojni višini. Saj bo pri pevskih točkah, ki izpolnjujejo veliko večino programa, sodelovala čez 300 pevcev, ki jih z vnemo vadijo že dalj časa gg. profesorji petja po ljubljanskih srednjih šolah. Prepričani smo, da je redko unionska dvorana donela od petja tako, kakor bo to pot, ko bodo nastopili skupaj vsi pevski zbori ljubljanskih srednjih šol.

Ta akademija zasluži vso pozornost Ljubljane, zlasti pa vseh, ki imajo svoje otroke v srednjih šolah, pa tudi mladine same. — Zato vsi vljudno vabljeni.

Vstopnice so v predprodaji v trgovini Sfiligoj, Frančiškanska 1, ter 1 uro pred pričetkom akademije pri blagajni kina Union. Cene od 12 lir navzdol. Za skupne obiske dijakov so cene znižane od 4 lire navzdol. — Priporočamo, da po vseh srednjih šolah organizirajo skupne obiske, da bo znižana cena dijakom dosegljiva.

Martin Jerman †

V torek zjutraj je umrl po daljšem trpljenju ugledni ljubljanski trgovec g. Martin Jerman, dolgoletni šef trgovine »Tivar« v Prešernovi ulici v Ljubljani. Smrt ga je ugrabila v najlepših letih, saj je bil star šele 42 let. Po rodu je bil iz dobro znane in splošno spoštovane družine v Trbovljah, kjer se je tudi posvetil trgovini, nakar je prišel leta 1925 v Ljubljano in lepo uveljavil svoje trgovske sposobnosti. Splošno spoštovanje si je še posebno pridobil zaradi prikupnega, dobrotljivega značaja. V Ljubljani si je tudi ustvaril prijetno družinsko ognjišče, ko je pred devetimi leti povedel pred oltar gospo Angelo iz litijske družine Pirčevih. Žal je bila Jermanova družinska in življenjska sreča tako kratka. Prav pred letom ga je napadla zavratna bolezen, ki je neizprosno izpodjedala njegovo sicer čvrsto odporno silo in življenjsko vedrino. Zaman je vse leto iskal leka pri zdravnikih in v zdravilišču, naposled mu je bila smrt rešiteljica v trpljenju. Na zadnji poti bo poromal danes, v četrtek, ob pol 16. uri iz kapele sv. Nikolaja na Žalah k Sv. Križu. Naj mu bo ohranjen lep spomin, gospé vdovi in hčerki pa izrekamo odkritosrčno sožalje.

NAROČITE SE NA ROMANE

DK

DOBRE KNJIGE

Plačajte zaostalo naročnino!

KULTURNI PREGLED

Nekaj načelno-kritičnih besed o vrednosti pevcev in njihovih del

I.

Predmet je kočljiv. »Mrtve glave« (po M. Vidmarju) bodo zamrmrale in tudi žive bodo stresale z grivo. Poglavje je občutljivo. Posel ni lehak. Toda tudi tega pereča vprašanja se je treba javno dotakniti. Preveč se zavedam obširnosti in odgovornosti predmeta, da bi si mogel domišljati, da so samo moje trditve in moji nazori pravilni. Trdim pa, da je danes svetovna umetnost in tudi znanost glasovnega oblikovanja že dosegla tako stopnjo svojega razvoja, da je o določenih izsledkih možno razpravljati popolnoma nedvoumno in jasno, s stvarno, empirično ugotovljeno aparaturo, brez »subjektivno« pobarvanega, čustveno ali moralično zamotanega »stališča« in slepomišenja.

Sodeč po zelo očitnih znakih, ki izključujejo vsako dvoumje, moram sicer, z vso vljudnostjo, ki jo narekujejo obziri, pa vendar tudi z vso trdovratnostjo, ki jo narekuje resnicoljubnost, trditi, da zlasti v krogih naših odgovornih in merodajnih činiteljev ni mogoče opaziti dovolj točnih in jasnih pojmov o stvareh, ki se tičejo neposredno ugotavljanja, šolanja, nameščanja in ocenjevanja glasovnega oz. pevskega materiala. Redka, bolj ali manj uspešna prizadevanja pravilno usmerjenih in delujočih posameznikov se borijo s številčno močnejšim, ponekod zelo nesistematskim in ljubiteljskim mnenjem in delom, ki le še očitneje razodeva prepad med stroko na eni strani in dobro voljo na drugi. Dokler se gibljejo vsi ti pojavi v smislu pouka in zabave v območju samote, družinskih krogov ali ljubiteljskega udejstvovanja, je lahko vse bolj ali manj ljubeznivo na mestu in v redu. V trenutku pa, ko začenja tako ali podobno početje posegati pogumno ali celo predrzno na polje javne in resne stroke ter poklicne umetnosti — takrat nastopi obenem samogibno tudi pravica in celo dolžnost stroke in umetnostne kritike, da si vsak novi primer natančno in kritično ogleda. Pri takem ogledu in sodbi, ki je včasih za vse kandidatovo življenje usodno, pa smejo veljati izključno samo stroga, strokovnakritična merila, ki ne morejo in ne smejo imeti nič skupnega z osebnimi ali zasebnimi občutki in z mehkužnimi, tako napačno pojmovanimi »človeškimi« obziri. Sodbe in dejanske posledice takih in podobnih obzirov so večinoma zmotne in kvarne tako za izvajalca samega kakor tudi za vrednost celotne zmogljivosti na polju, kjer se udejstvuje.

Zavedam se, da je drezanje v to vprašanje pri nas nevarno. Nemogoče je namreč pri vsej previdnosti in najboljši volji, da se ne bi čutil nihče prizadetega. V našem ozračju je že tako, da se mora vsakdo, ki hoče, če tudi z najpoštenejšimi, stvarnimi nameni, javno obravnavati neki pereči problem, da se mora ta nesrečni »podjetnik« v uvodu najmanj dvajsetkrat opravičiti, da se je upal dotakniti mnenja, ki je »ugledno« in »javno« in zaradi te »javnosti« in zaradi tega »ugleda« tudi zaščiteno in nedotakljivo. Na žalost se izkazuje pri nas še vedno v premnogih primerih, da je ta osebna zaverovanost in samoljubje močnejše kot stvarna resnicoljubnost. Resnicoljubnost, ki v naših primerih ni prav nič drugega kakor — čista vest in prava ljubezen do bližnjega.

*

Pri vsakem pevskem ali igralskem izvajalcu razlikujemo predvsem: prirojene darove in pridobljene sposobnosti. Prva zmožnost se imenuje navadno talent, druga pa vzgoja ali šola. Prirojeni darovi so v našem poklicu duševni in telesni. Med duševne lastnosti štejemo navadno živo čustvenost, bogato domišljijo, bister um, dober spomin in neukrotljivo željo po tvorjenju in oblikovanju raznih značajev. K telesnim lastnostim pa štejemo tem duševnim lastnostim primerno zunanjo pojavo, prožnost in gibljivost ter prav tako primeren in z enakimi svojstvi obdarjen glas. Te lastnosti so v glavnem osnovni pogoji za resno (poklicno) igralsko ali pevsko udejstvovanje. In ravno pri ugotavljanju teh osnovnih pogojev se začenjajo razne težave in pomote in sicer prav tako v strokovnem kakor tudi moraličnem pogledu. In predvsem tem pomotam naj veljajo tile moji sicer kratki a vendar, mislim, dobro premišljeni zapiski.

Pravilno ugotavljanje je ena izmed najbolj redkih pa tudi najbolj dragocenih lastnosti v gledališkem in pevskem poklicu. Preobširno in pretežavno je to poglavje, da bi ga mogel v okviru dnevniških zapiskov dovolj izčrpno obravnati in prikazati. Naj zadošča v teh mejah pripomba, da je tudi pri nas diagnoza (kakor tudi pri nas imenujemo ta opravek) začetek in konec vsakega smotrnega in uspešnega dela. Brez prave diagnoze (in sicer ob vsakem času: ob začetku in ob vsaki stopnji razvoja) je gledališki izvajalec na slepo izročen naključju igrive usode in tako se zgodi, da postane le prepogosto borna igrača v vrvežu skritih prirodnih sil in da se kljub morebitnim nasprotnim početnim znakom, navsezadnje le s treskom razbije ob čereh ali pa klaverno obleži na sipini. V našem poklicu (kot v medicinskem) je že marsikatera prava diagnoza rešila marsikomu poklic in življenje, marsikatera napačna diagnoza pa je prav tako marsikomu razdejala poklic in ga pognala v duševno in tudi v telesno smrt. Zgodovina igralstva in pevstva nam pripoveduje o primerih, ki so v svoji porazni stvarnosti zgovornejši od vseh teoretičnih učenosti.

Eno nam mora biti predvsem jasno: sposobnost ugotavljanja mora biti diagnostiku prav tako prirojena in strokovno izobražena kakor mora biti prirojena in strokovno izobražena sposobnost izvajanja pri izvajalcu. Ugotovili smo že, da je lahko diagnoza skrajno koristna ali pa skrajno škodljiva. Zato diagnostična veda šušmarstva in polovičarstva ne bi smela trpeti. In ker bi morali biti v našem poklicu predvsem pedagogi, režiserji, voditelji in impresariji obenem tudi bolj ali manj zanesljivi diagnostiki, bi v vrstah navedenih poklicev ne smelo biti ne polovičarjev, ne šušmarjev.

Diagnoza igralskih in pevskih sposobnosti je danes že znanost. Znanost pa je darovitost in znanje. Poklicna diagnoza je v vsakem primeru: stroka. Redke pomote v stroki so morda človeške. Goste pomote pa tako sumljive stroke« samogibno ukinjajo in ji vzamejo njeno ime.

*

V vseh letih zavestnega opazovanja režiserskega, igralskega in učiteljskega delovanja sem naletel na celo vrsto različno starih ljudi obojega spola, ki so se posvečali gledališkemu poklicu brez vsake zadostne motivacije v sredstvih. Recimo, da si iz množice teh ljudi izberemo, kar na slepo, en sam primer in ga v kolikor je za naše namene potrebno, nekoliko natančneje premotrimo. Zaradi lažjega izražanja imenujmo ta glasovni pojav s kratko oznako X.

Recimo, da priredi ta X, pod pravim naslovom koncerta samostojen pevski koncert pesmi in opernih arij. Koncert je, recimo, v najznamenitejšem in za vokalne prireditve najuglednejšem prostoru, veliki dvorani Filharmonične družbe. Pri tem koncertu, ki je po svoji estetski vrednosti za vsakega zdravo čutečega in poslušajočega človeka izven vsakega dvoma zatrdno pod povprečjem spodobnega pevskega nastopa, so mnenja opazno deljena. En del občinstva (ki je številčno v večini) hrupno odobrava, en del (številčno v manjšini), pa se razmeroma zelo taktno zadrži v rezerviranem molku in rahlem kitajskem smehljaju. Slika poročil, ki izidejo v dnevnikih, je različna. Eno poročilo se po svoji stari vljudni in obzirni navadi z nekaterimi splošnimi, estetskimi, a jedrnatimi stavki še najbolj približa resnici; drugo ostane nekako v mlačni, nestrogi sredini, tretje ali četrto, ki ga upravičeno pričakujemo, sploh izostane, namesto njih pa beremo poročilo nekega doslej neznanega ocenjevalca, čigar trditve samo pri nekoliko ostrejšem prijemu skoro v nobenem stavku ne bi vzdržale resničnostne preizkušnje. V tako postavljenem primeru je torej zadeva kočljiva in kakor kaže, tudi meglena. Nam pa gre za jasnost, zlasti za jasnost v gledališko izvajalskih rečeh in zato je naša dolžnost, da po svojih skromnih močeh posvetimo v temine, ki niti niso tako temne, kot se na prvi mah morda zdi.

Ciril Debevec

Drama R. L. Petelinove v zagrebškem gledališču

Ljubljana, 21. maja.

Gotovo bo začudilo naše gledališke kroge, da je mlada slovenska pisateljica Ruža Lucija Petelinova dosegla svoj prvi predorni uspeh ravno v Hrvatskem državnem kazališču v Zagrebu, uspeh, ki ga je doma doslej zaman pričakovala. Toda vsak plod mora dozoreti, in tako je tudi naša književnica mogla doseči pomembni uspeh šele tedaj, ko je dozorela za globoko dramatsko stvaritev. Le naključje je hotelo, da ni mogla priti do veljave na domačih tleh, marveč v Zagrebu, ki jo je tako iskreno sprejel.

Petelinova ni v naši kulturni javnosti neznano ime. Že zdavnaj se je oglašala s svojo čuvstveno liriko v »Ženskem svetu«, v »Razorih«, v »Piramidi«, pa tudi v »Jutru« s pripovedno prozo. Njena največja strast je bilo vedno gledališče. Učiteljevala je v raznih naših krajih in od tam obiskovala s težavami ob riboru in Zagrebu. Njeni starši so izredno glasbeni in veliki častilci opere; zato se ji je morda razvil izredni čut za operne librete, sicer dokaj redek pojav v literaturi. Znano je, vsaki možni priliki gledališča v Ljubljani, Makoliko se skladatelji trudijo, da najdejo pravega libretista, pri Petelinovi je pa drugače: ves čas se trudi, da najde komponista!

S hvaležnostjo se spominja pok. Emila Ada-

Kronika

* **Poslovilna avdijenca nemškega poslanika von Bergena pri papežu.** Dne 24. maja je sv. oče sprejel v poslovilni avdijenci dosedanjega poslanika pri Vatikanu Diega von Bergena. Poslovilne avdijence so se poleg poslanika udeležili tudi člani njegove družine. Odhajajoči poslanik von Bergen je bil dolgo vrsto let dekan diplomatskega zbora pri Vatikanu ter je bil tudi prvi nemški veleposlanik na tem službenem mestu.

* **Poroka junaškega pohabljenca z bolničarko.** V Domodossoli se je poročil te dni vojni invalid poročnik Carlo Ligthowier, član ondotnega fašija, ki je bil v sedanji vojni odlikovan s srebrno kolajno in nemškim železnim križem, z Enrico Furio, prostovoljno strežnico Rdečega križa in tajnico ondotne Kmetijske zadruge. Poročnega obreda se je udeležilo poleg drugih tudi mnogo ženinovih tovarišev z ruskega bojišča.

* **Smrt znanega očesnega zdravnika.** V Rimu je umrl po kratki bolezni prof. dr. Riccardo de Michele, eden najbolj znanih okulistov v italijanski prestolnici. Preminul je v 56. letu svoje dobe. Udeležil se je svetovne vojne, v kateri je bil ranjen.

* **3,700.000 lir nagrad za pridelovanje riža.** Narodni zavod za gojitev riža je določil za letošnje leto 3,700.000 lir nagrad, ki se bodo razdelile med pridelovalce riža. Od te vsote bosta 2 milijona lir razdeljena v provincah Cremona, Mantova, Milano, Novara, Pavija, Vercelli in Verona.

* **Prestop v višje razrede na glasbenih zavodih.** Iz Rima poročajo, da bodo dijaki, ki so morali zaradi vojnih razmer prekiniti študije na glasbenih zavodih, navzlic nedovršenemu šolskemu letu lahko prestopili v višji razred ter tamkaj redno prisostvovali pouku, če bodo profesorji v prvem četrtletju prihodnjega šolskega leta spoznali, da so za pouk sposobni. Tudi skušnje bodo takšnim dijakom deloma ali popolnoma spregledali.

* **Smernice za italijansko filmsko industrijo.** Minister za ljudsko kulturo Eksc. Polverelli je imel te dni sestanek z italijanskimi kinematografskimi podjetniki. Na sestanku se je govorilo o napredku italijanske filmske industrije z upoštevanjem vseh činiteljev, ki so za prospeh potrebni: artistični, tehnični in upravni. V sporazumu z ministrom za ljudsko kulturo bo treba v bodoče še bolj paziti na izvor snovi za nastajajoče filme, stopiti bo treba v stik s pisatelji zaradi boljšega umevanja njihovih idej, storiti pa bo potreba tudi vse, kar je mogoče, da se povzdigne umetniška raven filmske proizvodnje. V zvezi s tem bodo poklicni činitelji ukrenili vse potrebno, da se izboljšajo tudi pogoji tehnične narave. Ministrstvo za ljudsko kulturo bo vse te težnje podpiralo.

* **Potres v Piemontu,** Potresomerni aparati v Turinu so 22. maja ob 21.7 zvečer zabeležili rahel potresni sunek. Ob istem času so čutili potres tudi v Moncalieriju in Pinu. V kraju Vallata di Susa je potres izzval razburjenje med prebivalstvom. Potresne sunke so čutili tudi v Colegnu, Avigliani, v Bussolenu in Ulviju.

* **Razstava risb in slik italijanskih pisateljev.** V soboto 22. maja so otvorili v prostorih »Galerije del Cavallino« zanimivo razstavo slik in platen kakšnih 50 znanih italijanskih pisateljev. Risbe in slike je ocenila posebna žirija. Nekatera razstavljena dela so bila nagrajena, in sicer je bila prva nagrada prisojena pisatelju Zavattiniju iz Parme, drugo nagrado je prejel Alberto Moravia iz Rima, tretjo pa Antonio Delfini iz Modene.

* **Italijanska umetna fotografija.** Glavno ravnateljstvo za italijansko umetnost in starinoslovje je pripravilo prvo izdajo svojih edicij, ki so projektirane kot skupinska dela iz umetnostno-fotografske stroke. Prva publikacija te vrste bo obsegala Milano in Lombardijo. S posebno pozornostjo bodo v tej publikaciji podčrtani arhitektonski spomeniki dežele.

* **Evropsko šahovsko mojstrstvo.** V dneh od 8. do 20. junija bo letos odigrano evropsko šahovsko mojstrstvo šestorice najboljših šahistov. Tekmovanje bo dvokrožno. Sodelovali bodo dr. Aljehin, Keres, Bogoljubov, Schmidt in Junge. Štoltz, ki se je udeležil enakega šahovskega mojstrstva lani, letos na turnirju ne bo sodeloval in ga bo najbrž zamenjal dr. Euwe.

* **Ukrepi proti nedovoljeni trgovini z živili v Goriziji.** V Goriziji je bilo minuli teden ovadenh 27 oseb zaradi prekrškov o racioniranih živilih. Istočasno je bilo zaplenjenih na črni borzi 43 kg svinjskega mesa, 32 kg slanine, 6 kg masti, 150 kg krompirja, 100 litrov vina, 17 stotov koruze in 140 kg bele moke. Krivci so že pod ključem.

* **Topel sprejem novih bataljonov črnih srajc v Zari.** Prebivalstvo Zare je imelo te dni priliko pozdraviti nekaj novih bataljonov črnih srajc, sestavljenih večinoma iz skvadristov, ki so prišli v Dalmazijo. Oddelke je sprejel guverner Dalmazije Eksc. Giunta.

* **Razstava beneške baročne umetnosti v Padovi.** V Padovi so odprli razstavo beneške baročne umetnosti. Na razstavi je zastopanih 33 italijanskih in tujih umetnikov iz leta 1600 in 1700.

* **5letni deček je rešil 8letni deklici življenje.** 5letni Vittorio Rolandi iz Tortone je trgal s svojo 8letno tovarišico cvetlice v bližini nekega vodnjaka. Nesreča je hotela, da je deklica padla v vodo, kjer bi bila utonila, da se ni njen 5letni tovariš spustil za njo v vodo ter ji pomagal na suho.

* **Nova cesta v Goriziji.** V Goriziji gradijo pod gradom novo cesto, ki bo zvezala trg Piazza della Vittoria z ulico Giustiniani. Načrt je bil izvršen na pobudo gorizijskega župana in odobren po prefektu.

* **Nevaren lov na jesetra.** Ribič Casali je ujel pri Mezzaninu v Padu 60 kg težkega jesetra. Riba pa se ni dala z lahkoto izvleči iz vode. Casali bi nenavadni ribji plen skoro plačal z življenjem. Jeseter je namreč oplazil Casalija z močnim udarcem repa, ki je vrgel ribiča v vodo. Šele drugim se je posrečilo Casalija rešiti iz reke, nakar so jesetra z združenimi močmi potegnili na suho.

* **Požar pri Bergamu.** V Trevigliu je nastal ogenj v skladišču likalnice Gualtiero. Železa za likanje so se preveč segrela ter povzročila ogenj v oddelku za nepremočljive plašče. Škodo zaradi požara cenijo na 400.000 lir.

Maksimalni cenik

Maksimalni cenik štev. 9, ki velja po naredbi Visokega komisarja za Ljubljansko pokrajino od 10. aprila t. l. naprej, določa za mestno občino ljubljansko naslednje cene na drobno (z vštetо trošarino):

1. **Kruh** iz enotne moke v kosih do 400 g 2.30 lire, v kosih od 400 do 1.000 g 2.20 lire; **testenine** iz enotne moke 3.90 lire za kg; enotna **pšenična moka** 2.70 lire; enotna **koruzna moka** 2.20 lire; **riž** navadni 2.70 lire; **fižol** 6 lir za kg.

2. **Jedilno olje** (olivno) 14.70 lire za liter; **surovo maslo** 28.40 lire za kg; **slanina** soljena 19 lir za kg; **mast** 17 lir za kg.

3. **Kis,** 4% vinski 6.35 lire za liter.

4. **Mleko** 2.50 lire za liter; kondenzirano mleko v dozah po 880 g 15.90 lire za dozo, v dozah po 385 g 7.55 lire za dozo.

5. **Sladkor:** sladkorna sipa 8.25 lire za kg, v kockah 8.35 lire.

6. **Mehka drva,** razžagana, franko skladišče trgovca v Ljubljani 33.60 lire za stot; **mehki** roblanci (žamanje), približno 1 m dolgi, franko mestno skladišče 40 lir za stot; **trda razžagana drva** 40 lir za stot; **enotno milo,** ki vsebuje 23—27% kisline, 4.10 lire za kg.

IZ LJUBLJANE

u— **Dve razveseljivi sporočili** imamo za naročnike in čitatelje »Jutra«. V torkovi številki bomo začeli priobčevati kot **naš drugi roman** delo sodobnega madžarskega pisatelja **Franca Kormendyja.** Pod naslovom **»Zmota«** riše ta ljubezenski in družabni roman v nadvse zanimivi obliki življenje madžarske družbe v dobi po prvi svetovni vojni. — Prav tako bomo prihodnji teden začeli objavljati **novo mladinsko slikanico,** s katero bomo, o tem smo prepričani, posebno ustregli svojim malim prijateljem. **»Oglarjeva Anica«** bo naš'm čitateljem tem bolj dobrodošla, ker je tako po besedilu, kakor po risbah izvirno slovensko delo. — **Prostmo vse cenjene naročnike in čitatelje, naj opozore na ti dve novosti v »Jutru« tudi svoje prijatelje in znance.**

u— **Smrt župnika Jožefa Oražma.** V nedeljo je umrl v Ljubljani, kjer je v zdravilišču iskal leka svojemu trpljenju, g. Jožef Oražem, župnik iz Toplic pri Novem mestu. Star je bil šele 44 let in doma iz Sodražice. študiral je v št. Vidu in je v prvi svetovni vojni mnogo pretrpel. Kot duhovnik je služboval v Dolu pri Litiji, v Cerkljah na Gorenjskem, nato 7 let pri Sv. Petru v Ljubljani, prej 7 leti pa je bil postavljen za župnika v Toplicah. Danes bo truplo preneseno v šentpetrsko cerkev, kjer bo ob 7. zjutraj slovesna zadušnica. Nato bo pokojnik prepeljan na žale, odkoder bo ob treh popoldne pogreb.

u— **O Dunaju** je v torek zvečer v srebrni dvorani hotela Uniona pod okriljem Nemške akademije predaval G. D. Mantuani. Poslušalcev je bilo mnogo, med njimi tudi zastopnik Visokega Komisarja, ravnatelj Italijanskega kulturn. instituta in zastpnik vojaškega poveljnika. Zbrane je najprej pozdravil ravnatelj lektorata Nemške akademije prof. dr. Swoboda, nato pa je dal besedo predavatelju, ki je v enournem govoru podal mnoge značilnosti Dunaja. Posebej je omenil po vsem svetu znano svojstvo dunajskih meščanov: lagodnost in šaljivost. Začetki Dunaja segajo v keltsko dobo. Potem so tam imeli Rimljani svoje mostišče, ki so ga imenovali Vindobono. Mesto je v teku zgodovine prehajalo iz rok v roke. Njegovi lastniki so bili med drugimi Goti, Slovani, Madžari in Nemci. Iz dobe slovanske oblasti je še danes ohranjeno hrvatsko in madžarsko ime za Dunaj Beč. šele po letu 1000 je mesto dobilo ime, kakršnega ima še danes. V naslaljnjih stoletjih je imel Dunaj pestro zgodovino: dvakrat je bil oblegan od Turkov, kuga je razsajala po njem in zajela ga je revolucija, da omenimo samo najvažnejše dogodke. Kakor so mesto zadevale nesreče, tako je nazadovalo in se potem spet razcvitalo. Toda svojih značilnih lastnosti in prvenstva v umetnosti, slikarstvu, glasbi in drugod ni nikdar izgubilo. Nov razmah je doživel Dunaj po priključitvi in je zdaj po površini največja občina v Reichu. Izvajanja predavatelja so pojasnjevale lepe skioptične slike o veličastnih gradbenih delih, s katerimi se Dunaj ponaša. Ob koncu so poslušalci nagradili govornika z živahnim odobravanjem.

u— **S XV. simfoničnim koncertom** letošnje sezone je povezanih dvoje imen, ki sta zelo važna faktorja v naši glasbeni kulturi, v naši reproduktivni glasbeni umetnosti. To sta dirigent Niko štritof in pianist Anton Trost. Pred več kot 30. leti sta bila oba najnadarjenejša gojenca glasbene šole naše Glasbene Matice, oba njena najodličnejša absolventa, ki sta nadaljevala svoj študij pozneje v inozemstvu ter se močno uveljavila; prvi kot dirigent, drugi kot pianist-koncertant. Že takrat sta nastopala skupno na Matičnih produkcijah, sedaj ju srečamo zopet skupno na koncertnem odru: štritofa pri pultu, Trosta pa pri klavirju, katerega tako mojstrsko obvlada. V ponedeljek, dne 31. t. m. bosta izvajala s sodelovanjem simfoničnega orkestra znameniti klavirski koncert v b-molu op. 23, ki ga je napisal P. I. Čajkovski. O delu samem bomo spregovorili v prihodnjih dneh. Poleg Čajkovskega je na sporedu še Novakova Slovaška suita in prvič bo izvajana v Ljubljani Zandonaieva Trentinska rapsodija. — Koncert bo v ponedeljek 31. t. m. ob pol 7. zvečer v veliki unionski dvorani. Predprodaja v Knjigarni Glasbene Matice.

u— **Za ponovitev Tomčeve kantate** Križev pot se vršijo skušnje v Matični Hubadovi dvorani. Te se vrše ob spremljevanju orgel, za katerimi sedi naš prvi mojster monsignor Stanko Premrl. — Že skušnje v domači dvorani kažejo, da bo delo s spremljevanjem orgel napravilo izredno veličasten vtis. Tem večji bo ta vtis, ko bodo donele velike orgle v ljubljanski stolnici, to bo v sredo 2. junija ob 7. zvečer. Pri izvedbi bosta sodelovala solista: altistka Franja Golobova in basist Julij Betetto. Mešane, moške in ženske zbore bo pel pevski zbor Glasbene Matice. Vodstvo koncerta je v rokah ravnatelja Mirka Poliča. Predprodaja v Knjigarni Glasbene Matice.

u— **Putrihove in Kalinove plastike, ki so** razstavljene v Jakopičevem paviljonu, bi dostojno zastopale našo likovno umetnost kjerkoli v tujini. Dovršene in dognane so **tudi na ogled postavljene slike slikarjev Kregarja, Mušiča, Omerse in Sedeja. Vseh del je okrog 80. Ogled toplo priporočamo.**

u— **Zadnji dnevi Deržajeve razstave.** Umetnostna razstava pisatelja in slikarja Eda Deržaja v zgornjih prostorih Obersnelove galerije na Cesti Arielle Ree, ki obsega 31 akvarelov in olj, bo odprta samo še pet dni. Razstavljalec je dosegel prodoren uspeh. Upodabljajočo umetnost ljubeče občinstvo opozarjamo, naj pohiti z ogledom slik, ker razstava ne bo podaljšana.

u— **Poziv delodajalcem!** Vsem delodajalcem priporočamo, da naj ob vpoštevanju veljavnih predpisov o odpiranju in zapiranju trgovin in obratovalnic omogočijo svojim uslužbencem, ki se žele udeležiti spokorne procesije, prosto popoldne v soboto 29. maja, v kolikor jih ta popoldan lahko pogrešajo. — **Pokrajinska zveza delodajalcev.**

u— **»Ni ga ptiča nad prešiča«,** pravijo naši kmetje. Če kdaj, je ta rek resničen v vojnem času. Tudi v mestu se je marsikateri rejec odločil za vzrejo prešička in se zanj trudi, kolikor se more. Venčar se primeri, da se ta ali oni rejec razočara. Vzrok crkavanja mladih prascev so razne kuge. O tem čitamo v »Kmetovalcu«: Dostikrat sami ne vemo, da se je kuga razpasla v naših hlevih. Prvi znak, ki nas mora opozoriti na pretečo nevarnost, je slabše ali močnejše kašljanje posameznih živali. To kašljanje nastane posebno takrat, ako prasce nenadno preženemo z ležišča. Živali kljub temu prav dobro izgledajo in tudi rade žro. Postale so prenašalke bolezni in so večinoma bolezen same že prestale, seveda v slabejši obliki, tako da tega niti opazili nismo. Če bi pa prasce zaklali in pogledali pljuča, bi našli, da so spremenjena, vsebujejo ponekod gnojna gnezda in posebno pljučni vršički so kar nekam mesnati. Takšne živali ne smemo izbrati za pleme. Kot raznašalke bolezni so vedno nevarne svojim tovarišicam, s katerimi so zrasle ali ki smo jih dokupili.

u— **Nova knjiga za mladino** z napeto vsebino je »Tarzan«, kralj džungle, ki je izšla v Knjigarni Tiskovne zadruge, Šelenburgova ulica 3.

u— **Nabavljalna zadruga železničarjev** Ljubljanske pokrajine vabi svoje člane na članski sestanek, ki bo četrtek 27. maja ob 19.15 v špecerijski trgovini poslovalnice Ljubljana, glavni kolodvor, na cesti Soške divizije št. 15. Na sestanku bo poročal upravni odbor o delu v poslovnem letu 1942.

u— **Mestni fizikat** zaradi snaženja prostorov v petek in soboto 28. in 29. t. m. ne bo uradoval ter bo posloval samo v najnujnejših primerih.

u— **Mestni socialno politični oddelek** zaradi snaženja prostorov ne bo posloval v petek in soboto 28. in 29. t. m. razen v zelo nujnih primerih.

u— **Pergamentni papir za senčnike** je zopet na zalogi pri M. Tičar, Ljubljana.

u— **Nesreče.** V zadnji dneh so sprejeli v ljubljansko bolnišnico naslednje ponesrečence: Antona Jeriča, 65letnega zasebnika iz Ljubljane je konj brcnil v trebuh. Po stopnicah je padel in si zlomil desno nogo 14letni dijak Drago Rifelj iz Ljubljane. 51letni delavec Anton Tavčar z Rakeka si je poškodoval pri delu desno nogo. Katarino Jarčevo, 53letno zasebnico iz Ljubljane je pes ugriznil v levo nogo. Na glavi se je potolkel pri padcu 30letni posestnikov sin Janez Skodlar z Vrhnike. 30letni ključavničar Ivan Košir z Dobrove pa si je poškodoval levo oko.

Iz Novega mesta

n— **Stavbeno gibanje.** Zadnje dve leti je ših prezidav. V mestu samem so bila pobanje, ter je bilo poleg nekaj novih večjih zgradb izvršenih tudi več večjih in važnejših prezidov. V mestu samem so bila popolnoma dovršena zidarska dela na meščanski šoli, velik del šole pa je bil že tudi notranje opremljen. Glavni trakt velike tekstilne tovarne g. **Pence** je že popolnoma dozidan ter tovarna že marljivo deluje. V Bršljinu je zgradil trgovec g. Medic novo veliko tekstilno tovarno, v kateri so že montirani vsi stroji, industrijec g. Povh pa je pričel poleg Medicove tovarne z zidavo večje tekstilne tovarne; Novo mesto bo imelo sedaj kar štiri večje tekstilne tovarne. V mestu je pričel na Štemburjevi cesti z zidavo večje stanovanjske vile gradbenik g. Gabrijelčič, moderno prezidala in prenovila pa sta svoje trgovske lokale trgovec Murn v Kandiji. Poleg teh del je bila izvršena še kopica manjših prezidav in nizkih gradenj. Važna stavbena dela pa so bila dovršena na kapitlju, kjer je bila restavrirana kapiteljska kr pta.

n— **Za mrtva proglašena.** Okrožno sodišče v Novem mestu je uvedlo postopanje, da se proglasita za mrtva Matija Furar, rojen 25. januarja 1878. in Franc Furar, rojen 11. marca 1880. v Dolšicah, prostojna v občino Kostanjevico, sina posestnika iz Dolšic. Imenovana sta odšla s trebuhom za kruhom v Ameriko in sta najmanj že od leta 1924. neizvestna. Vsakdo, ki kaj ve o pogrešanih, se poziva, da sporoči to sodišču ali pa Ivanu Jarcu v Novem mestu.

Iz Srbije

Rumuni v srbskem Banatu. S položajem v srbskem Banatu naseljenih Rumunov se bavi temešvarski časopis »Dacia«. Med drugim pravi člankar, da so nemške zasedbene oblasti takoj uvedle za Rumune pouk v materinem jeziku, da pa so tudi rumunski prebivalci Banata takoj pokazali pripravljenost sodelovati z vsemi močmi pri skupni nemško-rumunski stvari.

Nova skupina obveznikov delovne službe je šla na delo. Beograjski nemški dnevnik poroča, da je po daljšem času zapustila Beograd nova skupina obveznikov delovne službe. Sestavljajo jo predvsem šoferji, mehaniki in drugi specialni delavci letnikov 1908 do 1911. Štirimesečno delovno dolžnost bodo opravili delno v Boru, delno pa v Kostolcu.

GLEDALIŠČE

DRAMA

Četrtek, 27. maja, ob 18: **JORIJEVA HČI.** Red A.
Petek, 28. maja, ob 15: **V ČASU OBISKANJA.** Izven. Znižane cene od 15 lir navzdol.
Sobota, 29. maja: **ZAPRTO.**
Nedelja, 30. maja, ob 15.: **V ČASU OBISKANJA.** Izven. Znižane cene od 15 lir navzdol.

G. D'Annunzio: »Jorijeva hči.« Pastirska tragedija v treh dejanjih. Prevod: dr. A. Gradnik. Osebe: Lazaro-Levar, Candia, njegova žena-Marija Vera, Splendore, Favetta, Ornella, hčere: Starčeva, Rasbergerjeva, Levarjeva, Aligi, sin-Vl. Skrbinšek, zelenjarka-Nablocka, svetnik - P. Kovič, dva žanjca-Nakrst, Verdonik, Femo-Bratina, Iona-Peček, žalovalka-N. Stritarjeva. V manjših vlogah sodeluje velik del dramskega ansambla. Režiser: M. Skrbinšek, scenograf: A. Gerlovičeva, načrti za kostume J. Vilfanova.

OPERA

Četrtek, 27. maja, ob 18: **MADAME BUTTERFLY.** Red Četrtek.
Petek, 28. maja, ob 18: **VNEBOVZETJE B. D. M.** Red B.

G. Puccini: »Madame Butterfly«. Opera v treh dejanjih. Osebe: Butterfly — Heybalova, Suzuki — Golobova, Kate — Stritarjeva, Pinkerton — Lipušček, Sharpless — Popov, Goro — Rus, Yamadori — Dolničar, bonec — Lupša, komisar — Gregorin, uradnik — Škabar, mati — Škerjančeva. Dirigent: D. Žebre, režiser: C. Debevec, zborovodja: R. Simoniti, scenograf: A. Foriga.

Radio Ljubljana

ČETRTEK, 27. MAJA 1943-XXI

7.30: Pesmi in napevi. 8.00: Napoved časa; poročila v italijanščini. 12.20: Plošče. 12.30: Poročila v slovenščini. 12.45: Napevi in romance. 13.00: Napoved časa; poročila v italijanščini. 13.10: Poročilo Vrhovnega Poveljstva Oboroženih Sil v slovenščini. 13.25: Prenos iz Nemčije. 14.00: Poročila v italijanščini. 14.10: Koncert radijskega orkestra vodi dirigent D. M. Šijanec; lahka glasba. 15.00: Poročila v slovenščini. 17.00: Napoved časa; poročila v italijanščini. 17.10: Vokalno-simfonični koncert. 19.30: Poročila v slovenščini. 19.45: Politični komentar v slovenščini. 20.00: Napoved časa; poročilo v italijanščini. 20.20: Koncert altistke Cloe Elmo in pianista Germana Arnaldija. 21.15: Plošče. 21.30: Simfonični koncert vodi dirigent Morelli. 22.20: Priljubljene pesmi vodi dirigent Zeme. 22.45: Poročila v italijanščini.

---

miča in predsednika Lajovca, ki sta jo vedno izpodbujala, dasi takrat še niso dozorele razmere tako daleč, da bi kakšen njen libreto pospešil domačo operno noviteto. Morda je zahtevala preveč, ko je ustvarjala pesnitve, ki bi prekomerno vezale skladatelja. Vendar je **libreto »Krsta ob Savici«,** četudi ni bil uglasben, dosegel **prvo nagrado** bivše Dravske ba-

Ruža Lucija Petelinova

novine. Tudi libreta **»Kurent«** in **»Skrb in smrt«** sta kot dramatski legendi vzbudila zanimanje med nekaterimi našimi komponisti, čeprav tudi zdaj ni bilo konkretnega uspeha. Po posredovanju predsednika Lajovca je prišla v Zagrebu v stike z uglednim hrvatskim komponistom; podoba je, da bo vendarle uspela tudi v tej stroki svojega pisateljevanja. Za ljubljansko opero je z dobrim uspehom prevedla »Era z onega sveta«, »Tosco«, »Gioccondo«, »Ljubavni napoj« in »Tannhäuserja« ob tej priliki je zopet pokazala svojo skrb za dober in čist slovenski izraz.

Učiteljski poklic jo je privedel tudi k mladinskim igram. Poseben uspeh je imela z »Žaromilom« v ljubljanski operi v prireditvi **»Ateone«.** Ljubljanska opera je neko sezono uvrstila v repertoar njeno pravljično igro s petjem in baletom »Rajamaj«, do uprizoritve pa žal ni prišlo. To stran njenega talenta so hitro odkrili v Zagrebu in tako pripravlja mladinsko gledališče Hrvatske delavske zveze v režiji **same avtorice »Žaromila«,** ki je lansko leto v pesničinem hrvatskem prevodu dosegel lep **uspeh tudi v banjaluškem gledališču.**

Pred vojno je svoje prve drame, ki so naravno morale kazati znake začetništva, zaman ponujala obema slovenskima gledališčema. Kjerkoli je učiteljevala, povsod je delovala kot režiserka na podeželskih odrih. Vedno je hrepenela po solidnem režiserskem študiju na igralski šoli in več let si je zaman prizadevala, da bi dosegla študijski dopust. Vsi njeni stiki in priznanja s strani slovenskih kulturnih delavcev niso nič zalegla, dokler jo ni rešil — Zagreb.

Pred tremi leti je bila v Zagrebu razpisana nagrada za dramo o prvem hrvatskem kralju Tomislavu. Petelinova ni dotlej pisala v hrvaščini. Njeni starši živijo že desetletje v Banji Luki, in tako je bil ta sosedni jezik samo občevalni, ker je nedvomno premalo za literarno udejstvovanje. Toda hrabremu človeku Bog pomaga! Napisala je hrvatsko dramo iz hrvatske zgodovine in dosegla anonimno drugo nagrado! S tem je bil led prebit. Na podlagi te nagrade je naposled dosegla leto dni študijskega dopusta za obiskovanje Glumačke škole v Zagrebu. Tu je zasledovala vso tehniko gledališča, kar je neobhodno potrebno za dramatsko pisateljico. V tistih negotovih dneh aprila 1941, ko je ostala odrezana od Ljubljane, ji je zagotovil novi ravnatelj zagrebške drame prof. Marko Soljačič, da bo Hrvatska umela skrbeti tudi za slovensko književnico!

Prvo sezono v novih razmerah je bila imenovana za tajnico gledališča v Banji Luki, kjer je kot ravnatelj drame deloval naš rojak Ferdo Delak. Njena prva hrvatska drama »Tomislav« je dosegla v središču Bosanske Krajine krstno predstavo. Toda zaželela si je zopet v hrvatsko kulturno središče, in od lanskega leta opravlja uspešno delo gledališkega referenta v hrvatskem združenju za avtorsko pravo. Razen pri prof. Soljačiču je našla polno zaslombo tudi pri ravnatelju zagrebške opere in priznanem komponistu Jakovu Gotovcu. Priznati je treba, da so jo zagrebški kulturni krogi sprejeli tako, kakor bi bila domačinka.

Prejšnjo sredo zvečer je bila v velikem Hrvatskem državnem gledališču krstna predstava prvega letošnjega domačega dela, nove hrvatske drame »Petre«. Spisala jo je Ruža Lucija Petelinova, ki je zdaj že hrvatska književnica. Ta pojav je tem bolj značilen spričo krize v sodobni hrvatski dramatiki, o kateri je nedavno govoril intendant zagrebškega gledališča prof. Dušan Žanko. Že dve leti nima porota za Demetrovo nagrado, ki jo dobi vsako leto najboljša domača drama, nič kaj dosti dela. Pred dvema letoma je bil Senečič lani pa Muradbegovič edini kandidat. Starejši priznani dramatiki so postali čisto neproduktivni, mlajši pa predlagajo namesto dram — novele in romane, ali kvečjemu dela, ki bi jih režiser moral temeljito predelati. V takem položaju se je pojavila naša Petelinova z dobrim domačim delom in vse kaže, da so jo dobro sprejeli.

S svojo psihološko-socialno dramo je Petelinova dokazala, da je izrazit dramatski talent. Njeno zadnje delo nas močno spominja nekaterih sodobnih francoskih del iz avantgardističnih gledališč. Drama se dogaja lansko pomlad v Zagrebu in je za tukajšnje razmere morda preveč velemestna. Sicer pa je v delu izražena zveza med Zagrebom in Parizom. Dolgoletni Parižani so se vrnili v Zagreb in predstavljajo skupno s svojo družbo osebnosti, ki so nekoliko nenavadne za naše okolje. Od začetka do konca nas drži delo v permanentni napetosti. Takoj na začetku se pojavlja kar več dramatskih zapletljajev, ki se pa ne razpletejo, marveč se zapletajo še dalje, da gledalec kar ne pride do sape.

Petelinova je vnovič dokazala, da ume spretno sukati pero za dramsko oblikovanje in da dobro obvladuje odrsko tehniko. Toda publika le s težavo zasleduje tragične usode vseh njenih tako čudnih karakterjev v njihovih ljubezenskih, rodbinskih in dednih sporih. Vsekako Petrin krog niso vsakdanji ljudje, temveč precej nenaravni značaji. Izhodišče zapletljajev je bogato nasledstvo čudaka, zaradi katerega zamenjajo mrtvorojenčka za živega otroka; vse se pozneje tragično zaključi.

Dramo je Hinko Nučič sijajno zrežiral, kar nikakor ni bilo lahko v teh treh tako zelo dramatičnih dejanjih. Potrudil se je po svojih najboljših močeh, da je pripomogel delu do uspeha. Nastopil je v vlogi zdravnika in je kot tak skušal vso to družbo zdraviti s smehom v očeh in z mirom v duši. Naša velika tragedinja Vika Podgorska je imela kot nositeljica naslovne vloge najtežjo nalogo v tej borbi med idealizmom in materializmom Mato Grković je dal z vlogo filmskega igralca iz vsebe vso strast, mržnjo in ljubezen zloduha. Tudi ostali so se znali prilagoditi okviru navedenih treh prvakov zagrebške drame. Gledališče je bilo razprodano, navdušena publika ni štedila z odobravanjem in je večkrat klicala tudi našo avtorico pred oder. Petelinova je tako rešila letošnji domači hrvatski dramski repertoar z edino izvirno noviteto.

ZAPISKI

Gostovanje igralske družine Ricci v Drami se je v torek nadaljevalo. Cesara Giulia Viole igra »Vivere insieme« je dosegla uspeh, ki znatno prekaša prvi večer. Vsi sodelujoči so odlično uveljavili svoje sposobnosti, posebej so tokrat prišle do polnega izraza umetniške kvalitete Renza Riccija. Podrobnejše poročilo priobčimo jutri skupaj z recenzijo Braccove drame »Il piccolo santo«.

Ugotovitev rojstnega dne Leonarda da Vincija. Rojstni dan genija italijanske renesanse Leonarda ni bil doslej zatrdno znan. Nemški znanstvenik dr. E. Müller je našel in nedavno objavil podatke iz Leonardovega rojstnega kraja Vincija pri Firenzah, iz katerih je videti, kdaj se je rodil veliki umetnik. Po teh dognanjih je lahko umetnostna zgodovina izpopolnila Leonardovo biografijo in vpisala **15. april 1452** kot njegov rojstni dan. Uspeh Müllerjevega raziskavanja kaže, da se tudi med vojno nadaljujejo znanstvena raziskavanja. Človek bi mislil, da so dosedanja proučevanja življenjepisnega gradiva o Leonardu izčrpala vse možnosti in da ni več neznanega dokumenta o njem. Pa ga je neumorni znanstvenik vendarle našel in sicer tam, kjer ga je iskalo toliko drugih: v Leonardovem rodnem Vinciju ...

O izkopavanjih antičnega Rima je nedavno predaval nemški arheolog dr. Erich Schmidt, ki se je zlasti bavil z ostanki republikanskega Rima, zakaj ogromen del danes vidnih razvalin v Večnem mestu poteka iz cezarske dobe. Predavatelj je opozarjal na posebne težkoče, ki so združene z izkopavanjem najstarejših rimskih plasti. Najvažnejša izkopanina iz te dobe je po Schmidtovi sodbi Concordijino svetišče, sezidano l. 121 pred Kr. in odkrito šele v decembru lani. Ta tempel, čigar stebri so visoki 14 m, nudi značilen primer helenske gradbene umetnosti, katere sledove odkrivamo pod razvalinami cezarskega Rima.

Berlinska filharmonija je nastopila turnejo po Franciji, Španiji in Portugalskem. V Lisaboni bo sodelovala skupno s pevci berlinske Državne opere pri vprizoritvi Wagnerjeve opere »Tristan in Isolda«. Turneja bo trajala do 15. junija. Vse koncerte dirigira prof. Hans Knappertsbusch, operno predstavo v Lisaboni pa prof. Hager iz berlinske Državne opere.

Švicarska literarna nagrada Gottfrieda Kellerja je bila minule dni podeljena curiškemu pesniku in slovstvenemu zgodovinarju Robertu Faesiju za njegovo celotno delo in v zvezi s šestdesetletnico njegovega življenja. Faesi je predvsem pesniški poveličevalec mesta Curiha, kateremu je posvetil tudi pripovedno trilogijo »Mesto očetov«.

Konec Nobelove nagrade? Uprava fondov, ki jih je testamentarno volil pokojni švedski industrijec Nobel, je nedavno sporočila, da je zaradi tega, ker so bile l. 1939 ustavljene nadaljnje podelitve nagrad, narasel znesek, ki je na razpolago na nagrade, na 618.000 švedskih kron; tako bi vsaka nagrada znašala 123.000 kron. Zdi se neverjetno, da bi bile nagrade letos podeljene. Če jih ne bodo podelili pet let zapovrstjo, tedaj v smislu Nobelovih testamentarnih določb preidejo fondi v last Nobelovih dedičev. To bi se zgodilo l. 1944. Če bodo švedski akademiki hoteli preprečiti likvidacijo Nobelovih fondov, morajo potemtakem preklicati prvotni sklep, da v vojnem času ne podeljujejo nagrad in se odločiti za srečne lavreate, ki bi letos prejeli več kakor vsa druga leta.

Torpedo, usodno vojno orožje sedanjosti

Danđanes, ko se je vojna prav na vseh morjih in oceanih sveta razširila v ogromne razmere, ni pretirano, če s podmornico postavimo torpedo na prvo mesto med učinkovita borbena sredstva. Začetek podmorniških in letalskih torpednih napadov sega nazaj v prvo svetovno vojno. Medtem ko so nemške podmornice s torpedi imele velik uspeh že v prvi svetovni vojni, pa so postali letalski torpedni napadi v znatnejši meri učinkoviti šele v sedanji vojni.

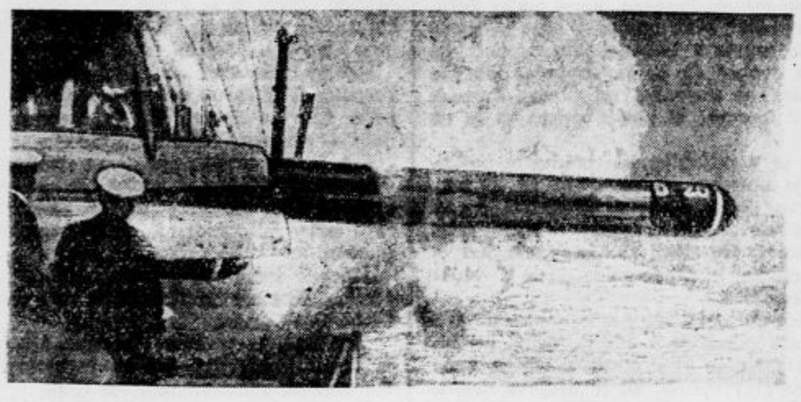

Izstrelitev torpeda s stisnjenim zrakom

Pomen dovršenega tehničnega izuma in prvovrstnega borbenega sredstva na morju zavzema torpedo iz razloga, ker je samogibalno podvodno orožje, ki drvi s svojim pogonskim strojem po vodi v določeni smeri in globini z nalogo, da zadene cilj in ga uniči z eksplozivom, nameščenim v svojem prednjem delu.

Praoblike torpeda zasledimo v tako zvanih »požarnjačah«, ki so se pojavile prvič v špansko-angleški vojni leta 1867. To so bile majhne ladje, napolnjene z eksplozivom, ki so jih puščali v neposredno bližino sovražnih ladij, jih potem zažgali in z eksplozijo ognenj prenesli na sovražne ladje. Pravi izumitelj in tvorec današnjih sodobnih torpedov pa je bil avstroogrski mornariški kapetan Luppis iz Fiume. Mož je sredi preteklega stoletja izdelal prvi model torpeda v obliki majhnega čolniča z vijakom, ki ga je gnal urni mehanizem. Torpedo je imel eksplozivni naboj in je plul na površini morja, usmerjali pa so ga lahko s kopnega. Zamisel je bila genialna in kakor je pokazal čas, epohalnega pomena, toda praktično v omenjeni obliki neuporabna.

Pozneje je bila v Fiumi ustanovljena prva in dolgo let edina tvornica torpedov na svetu, ki jo je osnoval Luppisov sodelavec Weatehead. Ta Angležje izkoristil genialno zamisel Luppisa in dal torpedu obliko vretena, za pogon pa je uporabil stisnjeni zrak in samokrmilne naprave. Že takoj po prvem uspešnem poskusu leta 1868. pred tvornico v Fiumu je avstroogrska mornarica prva na svetu imela torpedo, čigar oblike se do danes v glavnem niso spremenile. Pozneje se je s tehničnimi izpopolnitvami in z graditvijo novih pogonskih naprav torpedo v znatni meri izpopolnil.

Današnji torpedo ima štiri dele: glavo z eksplozivom, vžigač, prostor za zrak ter pogonske stroje s krmilnimi napravami. Torpeda izstreljujejo iz tako imenovanih lansirnih cevi na stisnjeni zrak. Pomen preciznega in dovršenega orožja je dobil torpedo z izumom tako imenovanega »ogrevača«, to je naprave, ki greje stisnjeni zrak v torpedu s pomočjo petroleja. Na ta način dobi zrak za pogon torpeda potreben pritisk, s pomočjo katerega lahko do 2000 kg težak torpedo doseže brzino 90 km na uro. Puščanje zraka v torpedne naprave se lahko določa s posebnim ventilom, tako da zrak v večji ali manjši količini prihaja v pogonski stroj, zaradi česar torpedo hitreje ali počasneje hiti po vodi, kar zavisi od tega, na kakšno razdaljo ga hočejo izstreliti. Torpedo pušča na svojem potu na morski površini sled zaradi zračnih mehurčkov, ki uhajajo iz stroja, kar pa je neugodno, ker se s tem izdaja lega podmornice. Zaradi tega so začeli graditi torpeda, ki ne bi puščala za seboj tako očitne sledi, in podmornice se danes že poslužujejo torpedov na pogon z akumulatorsko baterijo in elektromotorjem.

Prvo aktivno vlogo je imel torpedo leta 1895. v japonsko-kitajski vojni, ko so japonske torpedne edinice napadle kitajske ladje. Še v prvi svetovni vojni s površinskih edinic lansirana torpeda niso imela tolikšnih uspehov kakor torpeda, izstreljena iz podmornic. Uspeh torpednih napadov s podmornic v sedanji vojni je še v znatni meri narasel iz razloga, ker današnje podmornice mnogo hitreje vozijo in se zato lahko tudi hitreje približajo sovražnim ladjam in jih po večkrat napadejo s torpedi. Razen tega torpedo z modernimi napravami zanesljiveje vzdržuje svojo smer in zato boljše nadeva svoj cilj kakor je to bilo v prvi svetovni vojni. Napadi z zračnimi torpedi imajo to prednost, da se letala še hitreje in od vseh strani lahko približajo sovražniku kadar po morju plovejo vojne ladje in podmornice.

S torpedi so oboroženi rušilci, torpedovke, borbeni čolni, podmornice in letala. Nadvodne vojne ladje imajo po 2, 3 in 4cevne lansirne naprave ter lahko spuščajo torpeda tudi v tako zvanih snopih. Podmornice napadajo s torpedi navadno samo podnevi, medtem ko ponoči zaradi slabe vidljivosti uspešno napadajo le v izredno ugodnih okoliščinah. Glavno orožje podmornic so torpeda, toda vsaka izmed njih ima tudi po eden ali dva topa, ki jih lahko uporabljajo samo tedaj, kadar plovejo nad vodo. Ker pa imajo danes vse vojne ladje topove večjega kalibra kakor podmornice, zato slednje najpogosteje napadajo le s torpedi.

Glavni razlog, da je torpedo kot podmorsko vojno orožje v današnji svetovni vojni dobil tako važen, lahko bi rekli odločilen pomen, je ta, ker so značilnost sedanje vojne na morju napadi osovinskih podmornic na anglosaške konvoje, medtem ko spopadov večjih razmer med glavninami površinskih edinic doslej skoraj ni bilo.

Ker se Nemčija na morju ni mogla oborožiti s površinskimi vojnimi ladjami v tolikšni meri kakor Anglosasi, je zasnovala svoje pomorsko vojevanje na dobro organizirani uporabi svojih številnih podmornic. V tem spoznanju je Nemčija načrtno izvedla zavzetje vseh za podmorniško vojno važnih atlantskih pristanišč zapadne Evrope ter si s tem za udejstvovanje torpednega orožja osvojila najugodnejše strateške položaje.

Napadalen orel

Šestletni Norvežan Bengt Rasmusen je v fjordu Kaugesundu, kjer se je igral komaj 100 metrov oddaljen od svojih roditeljev, doživel nenavaden dogodek. Dečka je napadel orel, ki je meril z razpetimi krili nad poldrug meter. Ptica je najprej nad dečkom opisala več krogov, nato pa se je spustila nanj, da bi ga ugrabila. Roparica je najprej napadla malega Bengta s kljunom, deček pa je imel dovolj prisotnosti duha, da se je orla otepal z rokami ter zdirjal proti domu. Orel je zasledoval dečka prav do hišnega praga. Na otrokove krike je prihitel oče s puško. Preden pa je nasilnega orla ustrelil, se je odigrala med njima dramatična borba. Ptica se je večkrat pognala proti možu, da bi ga s kljunom vsekala po glavi. Dečkov oče pa se je vselej spretno umaknil in nazadnje izstrelil več nabojev, nakar je orel krvaveč padel na tla.

Drobne zanimivosti

50letnica lova na kite. V Oslu so nedavno obhajali 50letnico norveškega lova na kite. Norveški ribiči so v tem času pobili 1260 kitov, ki so dali 2 in pol milijona sodov ribjega olja.

Sirotišnica je podedovala milijon lir. V Mondoviu je bila te dni zaključena zanimiva zapuščinska razprava po gospe Boetti vdovi Galeano, ki je preminula leta 1938. Pokojnica je zapustila 1,200.000 lir sirotišnici Peirone di Rocca de Valdi. Našli pa so se sorodniki pokojnice, ki so zapuščino osporavali. Sedaj je zapuščinska pravda zaključena in v najkrajšem času bo sirotišnica prejela milijon lir.

Velike poplave v Zedinjenih državah. Iz Stockholma poročajo, da je reka Mississippi prestopila svoje bregove ter uničila nešteto ljudskih bivališč. 82.000 ljudi je brez strehe. V Kanzasu je letina uničena v 15 okrajih.

Lažni policisti so odnesli za 2 milijona gotovine in nakita. V neki zasebni vili v Bruslju, ki stoji v predmestju belgijske prestolnice, se je te dni pojavila desetorica mož, ki so dejali, da prihajajo na obisk po nalogu policije. Skupina je izvršila preiskavo v vili in odnesla iz nje za 2 milijona frankov denarja in lišpa. Ko se je lastnik pozneje informiral na policijskem komisarijatu, kaj je z njegovo lastnino, so mu povedali, da ne vedo ničesar o izvršenem podvigu. Uvedena je preiskava, da se sleparji izsledijo.

Odkritje krščanskega pokopališča v Siracusi. Pri gradnji nekega zaklonišča v Siracusi so nedavno odkrili prostrano krščansko pokopališče, ki je bilo doslej neznano starinoslovcem, pa tudi cerkvenim krogom.

Eksplozija v rumunskem premogovniku je zahtevala 14 človeških žrtev. V premogovniku v Petrini v južni Transilvaniji je te dni huda eksplozija povzročila smrt 14 rudarjev, drugih 14 rudarjev pa je bilo močno poškodovanih.

Nov rekord v jadralnem letalstvu. Neki instruktor šole za jadralno letalstvo v Huesci je dosegel z jadralnim letalom nov višinski rekord 3400 m. Novi rekorder se piše Miguel Ara Torren.

Slikarji pomorske vojne. V Rimu so, odkar traja sedanja vojna, odprli že drugo razstavo italijanskih umetnikov pod orožjem, ki prikazujejo vojno na morju. Razpar.

Spomin pri živalih

Vprašanje, če imajo živali spomin, se ne da ne zanikati, niti mu je mogoče pritrditi. Psi in konji spoznajo svojega gospodarja tudi če ga niso več leti videli. Tudi tedaj, če so bili več let ločeni od njega, so mu pokorni, kakor so mu bili nekoč pred časom. Očitno je, da te živali ne poznajo razlike med nekdaj in danes.

V svetovni vojni so prepeljali konje iz Francije v Rusijo. V Rusiji so se mudili več let in ko so se vrnili v domači kraj, so se napotili s postaj, kakor so bili tega navajeni v prejšnjih časih, proti domu. Vsak konj se je ustavil na mestu, kjer je poprej stal njegov hlev. Temu so se posebno čudili ljudje, ki so videli, da so mnogi hlevi med vojno pogoreli ali pa so na drug način postali žrtev vojne.

Spomin konj je torej izvrsten. Druga opazovanja pa kažejo, da nimajo vse živali enakega spomina. Če položimo pred kletko človeške opice banano ter damo opici, na primer šimpanzu, v roke palčico z ukrivljenim koncem, bo šimpanz kmalu skušal s palico banano potegniti k sebi. Toda ta stvar se posreči samo v primeru, če vidi opica banano in palico ob istem času. Če postavimo palico nekoliko bolj ob stran poleg opice, žival ne bo izračunala, da si lahko z njo pomaga, ter je ne bo vzela, da bi si z njo približala sadež. Še večjo zmedo povzročimo, če položimo banano na eno stran, palico pa na drugo. Opica bo neprestano krožila z glavo ter ne bo našla zveze med obema predmetoma.

Mačka natančno ve, kje stoji lonec v kuhinji. Če ne najde posode na svojem mestu, postane nemirna, kadar stopi v običajni stanovanjski prostor. Ima pa mačka naravnost osupljivo dober spomin. Poskusi so pokazali, da pozna mačka natančno razporeditev predmetov v prostoru, kjer se navadno mudi. Zato takoj opazi tudi najmanjšo spremembo. Če pa stopi iz običajnega prostora v drugi prostor, mačka nenadoma pozabi na prejšnji prostor in na predmete v njem.

Neka mačka je imela mladiče in gospodar je mačice spravil v košaro ter jo odnesel v skedenj. Mladiči so doraščali, mačka se je igrala z njimi na prostem. Kadar pa je zapustilo gnezdo, pa je pozabila, kje ima naraščaj. Le če je videla človeka, ki je nesel prazno košaro, v kateri so prej ležali njeni mladiči, je mačka začela obupno cviliti, ko ni bilo mladih mačk v košu. Vsa ta opazovanja dokazujejo, da žival pozabi na vse, kar ji izgine izpred oči. Spomin na znane stvari pa se pri živali zopet obudi, ko ji oko pokaže že znane podobe. Navadno se potem spominja vseh podrobnosti, katere je medtem morda že pozabila.

Če gremo s psom kam na obisk ter ga pozneje pripeljemo na cesto, po kateri je šel z nami, bomo opazili, da se bo žival takoj ustavila pri vratih znane hiše, posebno če so odprta. Za konje vemo vsi, da se najrajši ustavljajo pred gostilnami kjer navadno postajajo vozniki. Kar je žival prej nekoč doživela, to se ji v spominu obnovi, ko pride zopet v staro okolico. Nekoč se napravili s konji zanimiv poskus. Vodili so jih po cesti, toda ne po sredi poti, temveč v vijugi. Ko so konje potem same spustili na cesto, so prav tako v vijugi korakali drug za drugim. Doživljena slika se torej v spominu živali natančno obnavlja, posebno če je podoba okolice natančno ista kakor prvič.

Zgodilo se je nekoč, da je slon ubil moža, ki ga je zdražil. Slon je moža poteptal in pohodil, da je bilo joj. Ni dvoma, da je ta slon moža, ki mu je nekoč storil krivico, dobro chranil v svojem spominu. Pes, ki je v grmovju prepodil zajca, ne pojde nikoli mimo tega grma, da ne bi lajal in ga dodobra ovohal. Opice je, kakor znano, težko dresirati, predvsem zaradi tega, ker so silno zvedave. Zaradi tega imajo krotilci z njimi mučno delo. Vsaka stvar, ki zbudi zanimanje opice, lahko odvrne to žival od pozornosti, ki bi morala biti zanjo prvotnega pomena.

Iz vsega tega vidimo, da je s spominom živali velik križ. Lahko bi dejali, da živali nimajo spomina, pač pa se domislijo raznih stvari takrat, ko pridejo v stik z gotovimi predmeti. To, kar so videle, ostane v njih zavesti budno samo za trenutek. Poljubno ne morejo obnoviti preteklosti. V tem je ravno razlika med človekom in živaljo. Pri človeku je zavest polna spominov, pri živalih pa vlada nekaka praznota, ki se »napolni« samo v trenutku posebne pozornosti. Živali se pač spominjajo svojih doživljajev, toda le v primeru, če se to, kar so doživele, obnovi v konkretni obliki. Spomin pa ni v bistvu nič drugega, kakor gledanje preteklosti v sedanjem času.

Dve uri med življenjem in smrtjo

45letni trgovec Felice Guatteo se je vračal te dni s poslovnega potovanja v Milan in je sam bil pri krmilu svojega avtomobila. Vzdolž ceste pri Grignascu je vozilo nenadno zaneslo na stran, tako da je nenadoma obtičalo tik nad mlako, v katero se je bilo nateklo izredno dosti vode zaradi deževja zadnjih dni. Avtomobil je obvisel na nekem drevesu, ki raste nad mlakužo. Guatteo in njegova žena sta bila v nevarnosti, da se pogrezneta z vozilom vred v vodo in utoneta, naposled pa se jima je posrečilo priklicati na pomoč kmete, ki so bili na polju pri delu, ter jih pregovoriti, da so prinesli nekaj vrvi, s katerimi so vozilo potegnili iznad mlakuže na cesto. Delo je trajalo debeli dve uri in vesta čas sta bila Guatteo in njegova žena v strahu, kako se bo končala reševalna akcija. Vse je šlo po sreči, vozilo so potegnili na varno in mož in žena sta bila rešena.

KAJ VEM? KAJ ZNAM?

249. Kaj je bastonada?

250. Kako se je imenovala slovita Periklejeva prijateljica?

251. Kaj je patent?

* * *

252. Majnik se poslavlja.

V roke nam je prišla slika z naslovom »Majnik se poslavlja«. Na žalost je razrezana na same koščke. Kako bi jo sestavili, da bi videli, kaj prav za prav predstavlja?

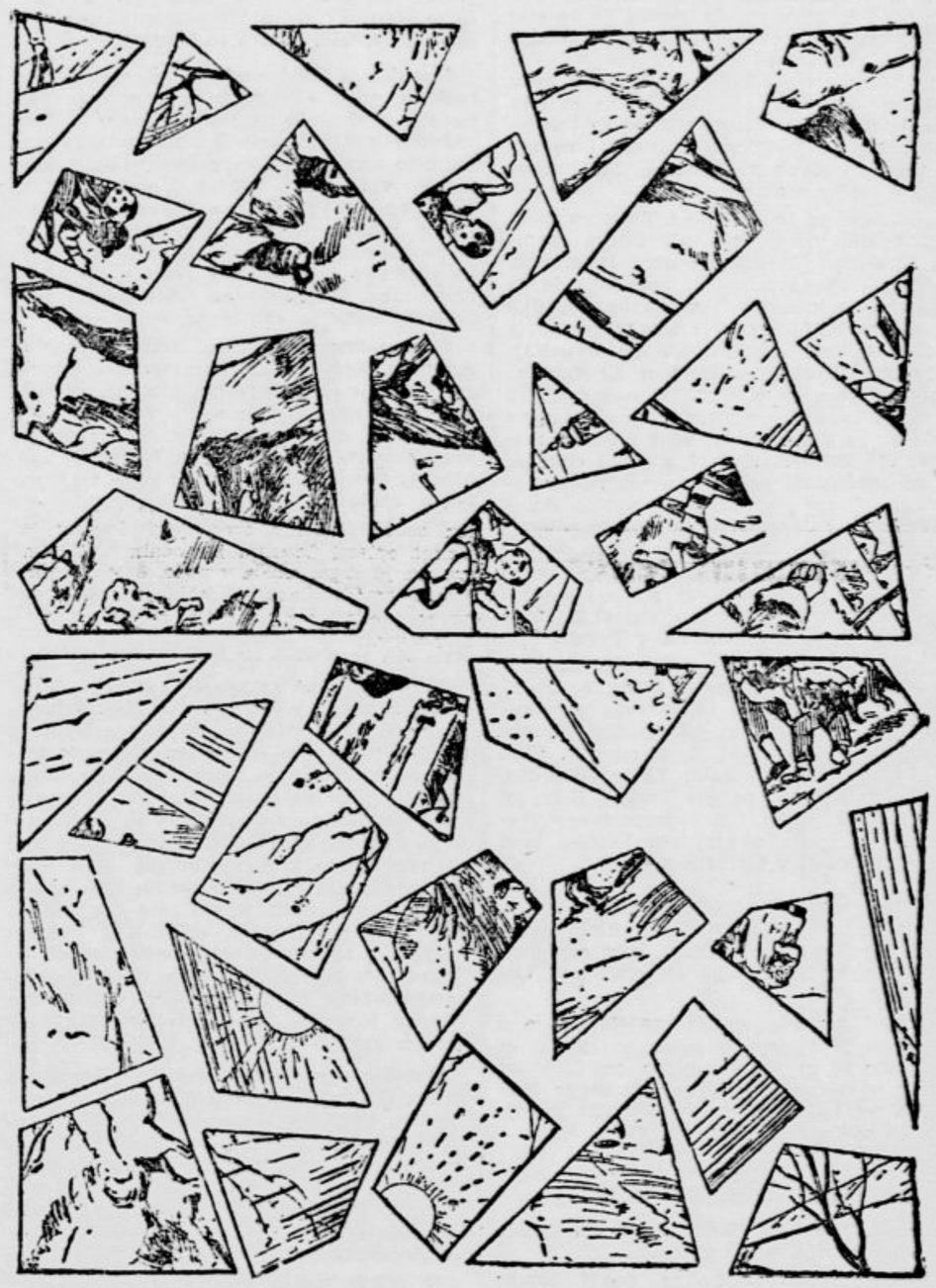

Rešitev nalog 25. t. m.:

245. »Buenos Aires« pomeni v španščini »Dobre sape«.

246. Rimsko pristanišče v starem veku je bilo Ostia ob izlivu Tibere.

247. Bombay leži na zapadni obali Indije.

248. Neizčrpna vrsta.

Rešitev je mnogo. Ena med njimi bi bila n. pr.:

12 + 3 — 4 + 5 + 67 + 8 + 9 = 100.

Rudolf Kresal:

Hvala za ljubezen

Draga Srčika! Z vsem srcem Ti zavidam, ker boš po tolikem pričakovanju nazadnje vendarle prejela pismo. Da, res, prav od srca Ti zavidam. Jaz že dolgo nisem prejel nobenega pisma. A kadar ga prejmem, mi duša dobesedno poskoči. Tisti čas sem nerazkrljivo dobre volje. V meni se vse pomeša: veselje, skrb, strah, ljubezen, sovraštvo, tesnoba, radovednost in rastoča skodoželjnost, ker se že pripravljam, kako bom nanj odgovoril, kako bom zdaj pa zdaj dober, zloben, hvaležen, prizanesljiv, skratka, pošteno povračljiv. Vsako pismo, dasi nisem prav nič živčen, odpiram s tresočo se roko. Vražja radovednost, pričakovanje bog si vedi česa mi ne dasta tistega stoičnega miru, ki ga imajo visoki ljudje, da že po pisavi spoznajo, ali gre spet za podelitev kake časti, sklede ali podpore, ali pa za nizkoten napad. Nu, kar se zadnjega tiče, se jim časih obraz res tako zvleče, da je videti kakor prezrela, hgnilobi nagnjena melona, pa se vendar kljub temu še smehljajo in z odločno kretnjo, kakor bi ukazovali, pismo bolj zakoljejo kakor odpro. Jaz, siromak, pa odpiram vsako pismo s tolikim spoštovanjem, da mi je, kakor bi z zločinsko roko surovo segal v svetišče. In ker se tega le predobro zavedam, pišem pisma s prav tolikim spoštovanjem. Priznati moram, da mi to zelo škoduje.

Draga Srčika! V vsem tem je poseben čar. Človek, ki prejema pismo, si misli, bog ve kaj bo dobil, a tisti, ki ga piše, si pa misli, bog ve kaj imenitnega daje od sebe. Spoznala boš, da je vse to zelo nepomembno in da je razočaranje večni spremljevalec vsakega človeškega prizadevanja. — Ob tej misli mi je edina uteha to, da je zdaj pomlad, ki prav toliko ve, česa sva potrebna, kakor sveti Miklavž.

Trpiš in vprašuješ me, odkod to, da sem s Teboj in prav tako z dekleti, s katerimi si se o meni pogovarjala, tako čuden, dejala bi, pravšnje tako vase pomaknjen, da nikoli ne veš, pri čem si; ne veš, ali te ljubim ali ne, sploh si o meni glede nobene stvari ne moreš priti na jasno in da bi me rada tako malo po svoje spreobrnila, me — lahko si mislim — napravila malo bolj otipljivega. Da, da, saj utegne biti res, da je fant tak, kakršnega napravi dekle, prav za prav dekleta. Vendar ne smeš pozabiti, da gre mimo fanta v teku let mnogo deklet in da je med njimi vsaj eno tako, ki ga temeljito spreobrne... Zdaj pa, draga Srčika, to misel lepo prenesi na svoj velecenjeni spol, pa dobiš tisto čudovito enačbo, ki se sicer zmerom krasno izteče, a so si ob njej kljub temu razbili zobé vsi od Adama preko Aristotela do Schopenhauerja pa do Courts-Mahlerjeve Na svoj način Ti razodenem poglavje iz svetovne zgodovine, ki mu nekateri pravijo »Prva ljubezen«, drugi pa, malo manj osebni, »Prva neumnost«.

*

Zadnjič, ko sem po dolgih letih od daleč ugledal njo, staro znanko, majhno, debelušno, nič več vitko, a še zmeraj s tistim nekdanjim angelsko lepim obrazom, ki mi je ostal v spominu, sicer malce obledel, prav kakor slika v kovčegu med pismi, se mi je prvi trenutek stožilo po krasnih tednih prve ljubezni. Smehljaje se sem pomislil, kakšen čudovit fant sem moral biti tedaj, ko sem po tri ure pozno v večer stal v snegu pred trgovino, čakal njo, ki je imela priti iz nje. V žepu mi je skoraj zmrznil robec, v čevljih mi je klokotala voda, ušesa in nos sem komaj še čutil — pa lahko bi mi bilo treskalo pred noge — v tisti nežni ljubezni sem bil kakor skala, da, prav kakor skala proti sebi neizprosen in čakal, čakal, od mraza skoraj jokal, kdaj pride odrešenje, da me en sam njen smehljaj ogreje, mi ena sama njena beseda — morda hudo utrujena ali še bolj mrzla — srebrno zapoje in mi pričara sončni občutek srečnega otroka. Kak čudovit fant sem moral biti — in kak otrok — in kako velik kozel!

Bil je njen god. Zmenila sva se bila, da jo počakam ob dveh popoldne pred hišo. Glede točnosti sem poseksal vse kronometre. Z velikim šopkom bledordečih vrtnic sem se vstopil pred hišo — veseleč se, da mi ne bo treba danes nič čakati. Zakaj si nisem naprtil kar slona. S šopkom in z odprtim dežnikom sem pričel hoditi kmalu gor in dol, gor in dol, pa spet gor in dol. Ob štirih sem bil malone že ves zasnežen. Vrtnice so se pobesile, kakor bi jih bil kdo polil s krepom. O svilenem papirju, s katerim sem bil šopek tako lepo ovil, ni bilo več ne duha ne sluha. In tako sem hodil gor in dol gôl — povsem gôl. Tisti vražji šopek pobešenih, mokrih, obletavajočih se vrtnic je bil živa podoba ne le mene, ampak tudi že kar moje ljubezni. Ljudem sem z obraza bral, kaj si mislijo. Nihče se me ni upal prav pogledati — le ta ali oni me je kakor v zadregi naglo z očmi obstrelil in nekam čudno pogledal v nebo. Prav dobro sem čutil, da delam vsem tem mimoidočim ljudem sramoto, da se povsem preprosto sramujejo tako nesramno sredi ceste slečenega človeka. Vse bolj me je imelo, da bi nesrečni šopek vrgel v kak kot in se naglo izgubil. He, čudovit fant sem bil! Na tisto svojo šmentano srečo, na njeno drobno glavico, ki mi je plesala pred očmi kakor sto hudičev, sem bil nagrmadil že ploho kletvic psovk, skoval že kakih petnajst temeljitih pridig — pa se še nisem vdal. In ko sem si že predstavljal, kako bom zdaj — zdaj s silo titana treščil šopek v prvo primerno lužo, ko sem že užival, kako bodo te nemarno pobešene, mokre vrtnice pljusnile v blato, glej, sveta nebesa, ti priskaklja ona, nedolžna, vsa sijoča, v kožušku, nasmejana, krasna duša, kakor da je v roki prinesla svoje pravkar zame skuhano srce. Kaj, če ti natakarica čez dve uri prinese imenitno ocvrtega piščanca, si ga navsezadnje, izstradan, da se ti skozi vidi, le vesel, pogoltneš psovke in vseh petnajst pridig s piščancem vred ter se potem z natakarico še lepo pomeniš o vremenu in o Willyju Fritschu in Greti Garbo, za kar plačaš pač toliko, kakršna sta krčma in natakarica. Prav nič drugače ni bilo z njo. Premražen sem bil do kosti, od utrujenosti sem se tresel kakor star konjič, in pogovarjala sva se o vremenu, o Willyju Fritschu in Greti Garbo, točno ob petih pa zavila v kino gledat Tom Diksa. Nu, pa kakor otrok — je tudi ljubezen lepega dne dorasla. Je že tako, da je treba vsako ljubezen nekako vnovčiti — in če barantanje le predolgo traja in ne pride vmes o pravem času spreten mešetar, ki pobere smetano, se ti utegne pripetiti, da dobiš sesirjeno mleko in ga moraš prepustiti štruklju. Kadar sem čakal jaz njo, sem klel, psoval in koval peklenske pridige, kadar me je pa ona čakala, sem jo dobil vso obsabno. A če me nekaj dni sploh ni bilo na spregled, je prijokala k meni. Potem sem nekaj tednov spet jaz njo čakal — čakal, da je nisem nekega dne več pričakal. Smehljaje se mi je pomladanskega jutra priznala, da je zaljubljena, pa da naj to pripišem sebi, ker sem jo zanemarjal, skratka, jaz naj grem na sever, ona pa na jug. Teden dni sem besnel, hotel sem se ubiti, hodil sem kakor preganjana zver, prežal za vsakim vogalom, dvijal, tulil, dokler se sončnega dne nisem vstopil pred blaznico in se otročje veselil, da le še nisem za tistim visokim zidom. Še tisti dan sem srečal vso svojo srečo in jo prešerno pozdravil. Rahlo, z nenavadno nežnostjo, ki je nisem bil vajen, mi je stisnila roko in me tako presunljivo pogledala, da mi je zastalo srce. Vsa žareča v obraz se mi je dobesedno ponudila, sicer da ve, kako je, da je ne morem več rad imeti, ampak naj je kljub temu ne pozabim. Prosila me je, če me sme kdaj obiskati. Zvečer da hodi v opero in je do polnoči lahko z doma. In tako dalje. Pod menoj so se vdirala tla, krog in krog je pokalo, treskalo, se bliskalo, in če bi imel več fantazije, bi dejal, da se je z neba usula vojska hudobnih škratov, ki so me vlekli na vse strani in mi v nekaj minutah še zadnji košček neprizadetega srca razcefrali. Toda iz vprašanja v Tvojem zadnjem pismu, ali Te imam še rad, vidim, da te fantazije niti treba ni bilo. Od tistega trenutka dalje sem razcefran, tako čuden, vase pomaknjen, neotipljiv, uklet junak, ki čaka duše, da mu vrne nekdanjo, vsemu svetu nedolžno zaupajočo se dušo otroka. Vendar, težko je, draga Srčika — loviti oblake. Naj bodo le tam, kjer so nekdanje sanje, beli in sivi, zmeraj lepi; — če se jih dotakneš, po svoje spreobrneš, jih le poskušaš napraviti otipljive — zvodenê.

SPORT

Dobro naloženi milijoni

Velika finančna žrtev za moštvo Torina je vrgla bogate obresti

Zdaj ko je za nami italijansko nogometno prvenstvo v glavni diviziji, kjer se je prav pred koncem prerinil na čelo in postal novi državni prvak slavni klub enakega imena iz Torina in zdaj, ko manjka le še nekaj dni do zadnje odločitve v tekmah za italijanski pokal, v katerih se bosta sestala spet isti Torino in Venezia, ob katerih slednja brzkone ne bo imela več mnogo govoriti, je že prav, če tej znova uspešni enajstorici posvetimo nekaj vrstic, ki nekoliko pojasnjujejo njen ponovni vzpon v letošnji sezoni.

Predvsem velja, da je Torino prav za prav kar čez noč spet postal prvo nogometno središče Italije. Razvoj letošnjega tekmovanja za točke je dolgo kazal drugače, kajti v ospredju se je pojavilo čisto drugo moštvo, eno izmed najmanj obetajočih, ki se je pred letom dni le z največjo težavo rešilo odhoda v nižji razred. Ta čudežna enajstorica je prišla iz Livorna in je kar naprej igrala tako sijajno ter zmagovito od nedelje do nedelje, tako da je mnogim kar jemalo vid in so se dali osupniti celo največji strokovnjaki, češ da bo Livorno šel svojo zmagovito pot prav do pravega konca. V razburljivem finalu pa sta se potem le izkazali pravica in moč in Torino je vnovič dobil ponosni naslov nogometnega prvaka Italije.

Letošnji prvenstveni ples torinske enajstorice je bil v bistvu prav zanimiv poskus, ki je na srečo tudi uspel. Več kakor dva milijona lir je klubsko vodstvo naložilo v novo sestavo, v kateri vsoti sta zavzemala največje postavke Mazzola in Loicq, oba stebra letošnjega Torina. Ali so bili ti denarji naloženi dobro? Torino je sicer začel slabo, toda polagoma je le začela prihajati na dan njegova sila in že do konca jesenskega dela tekmovanja so Torinci prehiteli vse udeležence ter se začasno vsidrali pred Livorno. Toda sledila je še ena preskušnja in še enkrat so morali Torinci odstopiti svoje prvo mesto Livornu, tako da je bila zadnja odločitev odgodena prav do zadnje nedelje. Odločilna borba ni bila najbolj lahka in prav pri piki se je vse izteklo tako, da je Torino sam ostal na vrhu; računi o dveh milijonih so bili poravnani — vsaj moralno.

V ostalem pa je obenem s Torinom močno pritisnila v ospredje tudi druga garnitura iz Torina, in sicer moštvo Juventusa, o katerem sprva nihče ni računal, da bi moglo kakor koli poseči v glavne dogodke tega tekmovanja. Prav iz ozadja tabele je »splavalo« daleč proti vrhu in se nekajkrat pojavilo celo na tretjem ali drugem mestu, dokler ga slednjič le niso odrinili na nekoliko skromnejše mesto. Toda ne glede na to sta od tedaj spet postali »moderni« obe torinski moštvi, z njimi vred pa sta se zableščali tudi dve stari imeni torinskega nogometa, in sicer Felice Borel in Giuseppe Meazza. To sta dva dolgoletna italijanska borca ob okroglem usnju, ki sta spet pognala kri v žile Juventusa. Torino pa je kupil izborne mlade sile od drugih klubov in tako je zaenkrat vsa elita italijanskih nogometašev zbrana v Torinu.

Torinski nogometaši tvorijo obenem tudi glavno ogrodje italijanske državne reprezentance, saj je po 5 »azzurrov« pri vsakem izmed obeh prej omenjenih klubov; Meazza, Borel, Lushta, Locatelli in Foni pri Juventincih, Mazzola, Loicq, Gabetto, Grezar in Ferrari pa pri Torinu. Kdor bi hotel na hitro sestaviti reprezentanco Italije, bi to lahko skoraj stoodstotno brez zadrege opravil v torinskem mestu.

•

V štajerskem nogometnem prvenstvu so zadnjo nedeljo igrali najbližji klubi samo eno tekmo, in sicer v Celju, kjer so mariborski železničarji tesno zmagali nad Celjani s 3 : 2.

Trboveljska nogometna enajstorica je v domačem prvenstvu zmagala še enkrat in praktično že ni več dosegljiva pri dirki za naslov najboljšega spodnještajerskega kluba. To pot so bili njeni nasprotniki Zagorjani, ki so izgubili dvoboj z 2 : 4.

Branko Žižek v Spezii

Ponedeljska številka »Gazzetta dello Sport« objavlja iz La Spezie:

Končala se je tekma za pokal Renzo Mazzoni na 550 m dolgi progi. Prisotnost evropskega mojstra Branka Žižka in nastop močnega mornariškega moštva sta dala tekmovanju pravi polet.

Ko je bil dan znak za odnod, je Žižek takoj prevzel vodstvo. Trije tekmovalci se borijo med seboj za drugo mesto, kajti Žižek nadaljuje svojo pot z vedno večjim naskokom, vse bolj in bolj, tako da doseže pred ciljem skoraj 70 m prednosti pred Ogniom, Capurom in Nocetijem, med katerimi še zmerom ni zadnje odločitve. Ogniu gre nato bolje in res se potem odtrga in pusti ostale za seboj.

Razdelitev nagrad je bila odložena, ker je bilo treba razčistiti nekatere okoliščine v zvezi z drugim mestom Ognia.

Na cilju je bil vrstni red naslednji: 1) Žižek Branko (SS Bruno Mussolini, Rim) 6:49, 2)Ognio 7:18, 3) Noceti 7:40, 4) Capurro 7:41 itd.

Taka je prva in najkrajša vest o prvem nastopu našega mojstra-plavalca Branka Žižka na prvi »traversati« (kaj pomeni »traversata«, nam je pisal on sam in smo njegovo pismo objavili v ponedeljski izdaji »Jutra«), zdaj pa moramo počakati še podrobnejših — nekaj iz podobnih virov, nekaj glasu o svojem gostovanju v La Spezii pa nam bo gotovo poslal tudi Branko sam. Tako vsaj smo dogovorjeni!

s— **SK Ilirija.** I. moštvo in rezerva imata danes v četrtek od 18. dalje za Kolinsko tovarno obvezen trening. V petek ob 19. v klubski sobi obvezen sestanek I. moštva in rezerve zaradi sestave moštev za prvenstveni tekmi v nedeljo. Vsi sigurno. — Načelnik.

Z Gorenjskega

O državnem zdravstvenem uradu v Radovljici poroča gorenjski tednik: Kljub vojnim težavam se je posrečilo skoraj popolnoma ustanoviti zdravstveni urad. S prezidavo in prizidavo v pritličju uradov deželnega svétnika je bil napravljen in opremljen urad z 10 prostori. Na razpolago so pisarne za uradnike, zdravstvene strežnice in zdravstvene nadzornike, laboratorij, preiskovalni prostor za uradnega zdravnika in njegovega namestnika, čakalnica, kakor tudi protituberkulozni urad z röntgensko napravo. Naloge zdravstvenega urada so predvsem zdravniške: pobijanje kužnih bolezni, redna in rasna oskrba z zakonsko posvetovalnico, poučevanje ljudstva o zdravstvu, šolsko zdravstveno skrbstvo, posvetovalnica za matere in otroke, protijetično skrbstvo ter skrbstvo za spolno bolne, telesno ovirane, hirave in božjastne.

Jesenice so tretje največje mesto na Koroškem, pravi »Völkischer Beobachter«, ki poroča o dveletnem javnem delu v tem važnem industrijskem kraju. Preteklo nedeljo je namreč bil jeseniški krajevni skupinski vodja dr. Ernest Klein slovesno ustoličen za jeseniškega župana. Ustoličil ga je deželni svetnik dr. Hinteregger v navzočnosti vseh jeseniških predstavnikov. »Völkischer Beobachter« poroča, da se je železarska industrija na Gorenjskem v 2 letih prilagodila zahtevam vojne.

Novo odkrita jama na Beljaški planini. Avgusta 1940 sta se odpravila dva jamarja iz Beljaka na Beljaško planino. Odkrila sta doslej neznano jamo. Po skoraj 3 letih napornega dela sta zdaj v celoti dosegla svoj namen. Odkrila sta v tej jami opuščen rudnik, ki je bil že za časa Bamberžanov zazidan. Ko sta razbila zazidke, sta našla vhod v eno izmed največjih koroških jam na severnem pobočju Beljaške planine. Jama je docela nepoškodovana in polna lepot. Poleg kapnikov vsebuje tudi zanimiva živalska okostja. Dolga je 1700 m, njena krona pa je velika dvorana. Odkritelja sta jo krstila za Bamberško jamo.

Vračanje vreč za umetna gnojila. Kmetijski referent v Kranju objavlja: Naprava papirnatih vreč za umetna gnojila je izredno težka. Za ta namen obstoječe pripravne surovine ne zadostujejo za kritje potrebe. Prazne papirnate vreče vrnejo razdeljevalci tovarnam. Oni, ki jih ne vrnejo, ne dobe v prihodnje umetnih gnojil za prodajo v vrečah, temveč brez njih. To pa bi bila v prvi vrsti za kmete največja škoda. Zato je po sebi razumljivo, da mora vsak kmet, ki dobiva umetna gnojila v trgovini, takoj skrbno zbrati izpraznjene papirnate vreče in jih vrniti razdeljevalcu. S tem pomaga raniti dragocene surovine in odvrača od sebe obtežitev dela.

Deželna zveza rejcev svinj na Koroškem in na Gorenjskem je bila te dni ustanovljena v Celovcu. K ustanovnemu zborovanju je prišel predsednik nemške državne zveze rejcev svinj Mahlkuch, ki je izjavil, da je na Koroškem našel takšno svinjerejo, kakršno hočejo imeti v starem Reichu. Število svinj na Koroškem in na Gorenjskem se mora za tretjino povišati.

O rejcih malih živali na Gorenjskem pravi »Karawanken Bote«, da skušajo dobiti na različne načine žito ali žitne proizvode, da bi imeli pri reji malih živali boljše uspehe. S tem pa pridejo v nav. skrižje z obstoječimi predpisi. Žito in krmilna sredstva smejo pridelovalci prodajati samo takim osebam ali tvrdkam, ki imajo dovoljenje za nakup od prehranjevalnih uradov in imajo ustrezne tiskovine, da izstavijo za to predpisana oddajna potrdila. Vsaka drugačna prodaja je kazniva. To občutijo rejci malih živali kot trdoto. Ta ukrep pa je pravilen in potreben, ker se morajo obstoječa krmila brez razlike uporabiti tam, kjer bolje učinkujejo in kjer koristijo predvsem splošnosti.

Spodnja Štajerska

Spodnještajerci v Gradcu in Nemčiji. Heimatbund ima posebno spodnještajersko krajevno skupino »Altstelermark« v Gradcu. Vodi jo dr. Helmut Carstanjen. Včlanjeni so v glavnem tisti Nemci, ki so že pred 1. aprilom 1941 prebivali na Spodnjem Štajerskem. Sprejeti pa so bili v to krajevno skupino tudi ostali Spodnještajerci, bivajoči v Reichu. Kakor na Spodnjem Štajerskem, so tudi v Reichu po podjetjih in prosvetnih uradih jezikovni tečaji, da se odotni Spodnještajerci lahko naučé nemščine. Članske izkaznice se izstavljajo v Mariboru, razpošilja jih pa krajevna skupina v Gradcu v posamezne pokrajine.

Novi grobovi. V Mariboru so umrli: ključavničarjeva hčerka Helena Vrbnjakova, strojevodjev sin Henrik Podej, 69 letni posestnik Karel Horvat, posestnikova hčerka Jerica Horvatova in viničarjev sin Janez Šula iz ptujske okolice. Na Kubanskem mostišču je padel 20 letni planinski desetnik Anton Trafela, edinec ge. Marije Limovškove iz Stražgojncev. Nadalje je podlegel poškodbam, ki jih je dobil na fronti, planinski naddesetnik Henrik Peer iz Ptuja. Pokopali so ga v sredo popoldne na ptujskem pokopališču. — V Celju je v nedeljo umrl 71 letni upokojeni železničar Anton Iršič. Pokopali so ga v torek popoldne.

Samouprava občin in okrožij. Uradni list šefa civilne uprave objavlja prvo uredbo o izvedbi samouprave po spodnještajerskih občinah in okrožjih z veljavnostjo od 14. aprila 1943 dalje. Objavljene so določbe o sejah, o pravici sodelovanja in pristanka od strani Heimatbunda, nadalje določbe o grbih, prebivalstvu, občinah in častnih občanih, kakor tudi določbe o zaščiti pravic prebivalcev in občanov, županov, svetovalcev in občinskih svetnikov.

41 zlatih materinskih križcev v Krškem. Na letošnji materinski dan je bila v Krškem večja svečanost z glasbo in petjem. Ob tej priliki je bilo kočevskim materam razdeljenih 41 zlatih častnih križcev, 32 srebrnih in 64 bronastih. S tem je vidno izpričano veliko število otrok v kočevskih družinah.

Skupno šivanje. Pri krajevnih skupinah na Spodnjem Štajerskem so, kakor drugod v Nemčiji, šivalne sobe, kamor prihajajo ženske v prostem času, da šivajo copate ali izboljšujejo perilo. Mariborski dnevnik pravi, da so šivalne sobe tudi kljub pomladnim delom dobro obiskane. Pri šivanju dobivajo ženske potrebni pouk. Ženske tudi skupno šivajo za vojaške bolnišnice in za vojake na fronti.

Pred graškim Sodiščem se je moral zagovarjati Felix Skerget iz št. Jurja v mariborskem okrožju. Zaposlen pri nekem srednještajerskem kmetu si je prilastil precej živil in mošta. Obsojen je bil na 8 mesecev ječe.

Nesreče. Na Malenskem vrhu je 40 letnega Valentina Grisa podrlo padajoče drevo, mu zlomilo roko in mu zadalo nevarno rano na glavi. — 26 letna Julka Močnikova iz Št. Jakoba pri Št. Jurju ob juž. železnici je prišla pod voz, ker sta se splašili vpreženi kravi; dobila je hude poškodbe. — Jernej Golčar, lastnik žage iz Kozjega, je dobil od padajočega hloda nevarno rano v trebuhu.

Vendita all'asta

Venerdì 4 Giugno p. v. alle ore dieci, l'Ente confisca beni rivoltosi nella sede in Lubiana, Piazza Napoleone N° 7/p 2°, venderà all'asta sulla base di perizia in Lit 83,669.— tutto il contenuto della rilegatoria Škerl Gabriele ed annesso magazzino, in Lubiana Via Idriska N° 20.

Condizioni di vendita visibili presso Ente.

Il Presidente
(Avv. Luigi Pilo)

Javna dražba

V petek, dne 4. junija 1943-XXI se bo vršila pri Uradu za upravljanje zasežene imovine upornikov dražba vseh v skladišču Škerla Gabriela, Idrijska št. 20, Ljubljana, zaplenjenih predmetov v skupnem znesku Lir 83.669.—.

Prodajni pogoji so razvidni pri gornji upravi, Napoleonov trg št. 7-II v Ljubljani.

Predsednik
(Adv. Luigi Pilo)

V maju imajo besedo zaljubljenci

Vsak zaljubljenec ljubi po svoje, vsi pa počnejo prav za prav isto

Mesec maj je »sezona za zaljubljence«. Kdor je radoveden, kaj počno zaljubljenci, se lahko prepriča sam če gre na izprehod v odročnejše in odljudnejše kraje. Duhoviti ljudje so včasih dokazovali, da niso vsi zaljubljenci po vsem svetu enaki in da ne ravnajo vsi v ljubezni enako. Najprej so se postavili na stališče, da ravna vsak zaljubljenec po svoje. Ko so pa nekoliko primerjali posamezne sodbe med seboj, so pa prišli do spoznanja, da vendarle počnejo prav za prav vsi isto.

Kadar se zaljubi Francoz, nima nikjer miru. Pozabi ves ostali svet, upropasti sebe in svoje imetje. Če mu je v ljubezni kdo na poti, ga pozove na dvoboj. Če ne gre drugače, pobegne s svojo deklico skrivoma od doma. Kasneje se ji včasi izneveri, si poišče drugo, ki ga ne mara.

Anglež je v zaljubljenosti predvsem praktičen. Če je potrebno, molči deset let in čaka potrpežljivo, da se njegova izvoljenka poroči in postane vdova. Potem zaprosi za njeno roko. Ko se poroči, gre takoj na potovanje, ker se mu zdi nerodno in predolgočasno da bi vedno sedel z ženo doma.

Holandec ljubljuje svoji miljenki večno zvestobo. Nato odpotuje v Indijo, da si pridobi premoženje. Ko se vrne bogat in srečen v domovino najprej vpraša, ali je njegova deklica še živa. Nato se z njo poroči ter uživa zapoznelo srečo ali pa tudi dovolj zgodnjo nesrečo.

Vročekrvni Španec poseda po vse noči pod oknom svoje oboževanke in ji igra v zaljubljenosti neprestano na kitaro. Višek sreče doseže, če ga končno kak nesrečen tekmec pretepe pod njenim oknom. Zaljubljeni Španec je ljubosumen kot tiger. dá se pa voditi za nos, če je deklica gluha za druge.

Prus se zaljubi iskreno in resno. Ko pa opazi, da je njegova oboževanka brezbrižna do njega, se vda pijači. Zaliva se s pivom in pozabi na ljubezen.

Madžar ljubi vroče, vendar nikoli ne prizna, da je zaljubljen. Če je potrebno, svojo deklico ugrabi in se z njo tajno poroči. V zakonu dela rad javne škandale, ker je ljubosumen na svojo ženo ali pa ji je nezvest.

Italijan piše svoji dulčineji ognjevite stihe. Prepeva ji ljubavne pesmi in dela dolge serenade. Čim pa spozna, da ga njegova deklica ljubi — se takoj zagleda v drugo.

Rus je pripravljen pustiti za ljubezen svoje deklice celo žganje in vodko. Če se mu pa izneveri in se vda drugemu, se maščuje. Najrajši zažge hišo njej ali pa njenemu novemu ljubčku.

Japonec snubi svojo bodočo ženo, ko je še otročja. Kasneje jo smatra le za gospodinjo. Ljubi pa — druge.

Musliman je podoben še dandanes srednjeveškemu trubadurju. To pa le, dokler snubi. Ko postane zakonski mož, je tiran.

Kaj pa počno Slovenci? Prav vse, kar delajo zaljubljenci drugih narodov. Ljubezen je bolezen — sreča in pekel — zakon pa kletka, v katero silijo samci in iz katere bi rad ušel marsikdo, da bi se lahko znova vrnil.

Kako dolgo more človek živeti

Francija je zemlja kjer ljudje razmeroma dolgo živijo. Moški dosežejo povprečno starost 54 let, ženske pa 59 let. Toda Francozi, ki se ne množijo tako kakor drugi evropski narodi, precej razpravljajo o tem kako bi mogli doseči čim daljše življenje. Tako dosežijo nizozemski moški povprečno 65 let, ženske pa 67. In to je precejšen napredek, če pomislimo, da je bila še v 50 letih prejšnjega stoletja ta povprečna življenjska starostna doba pri moških 36 let pri ženskah pa 38 let. Ta povoljni razvoj gre namreč predvsem na račun občutno manjšega umiranja dojenčkov.

Pred 100 leti je umrlo 22 % moških in 20 % ženskih dojenčkov, sedaj pa umira moške dece komaj za 4.5 %, ženske za 3.5 %. V letih od 1870 do 1880 je bilo v Franciji samo 7.6 % ljudi, ki so doživeli 80 let, sedaj pa je ta odstotni delež narastel na 25.7 %, kar kaže, da se je v 60 letih število starčkov nad 80 let potrojilo. Po mnenju francoskih zdravnikov ni smrt pred 80 leti naravna. Nekateri celo zatrjujejo, da doživi človek lahko celo 140 let, če živi redno in mirno življenje.

Kako umirajo ljudje

Nedavno je predaval v dunajski Uraniji dr. Leopold Schönbauer. V svojih izvajanjih je prikazal različne vzroke umiranja in je sporočil svojim poslušalcem med drugim sledeče zanimive trditve: Najmanj ljudi umre na svetu zaradi naravne smrti. Številne vojske, potresi, poplave, požari itd. so glavni vzrok nenaravne smrti pretežne večine ljudi. Zbral je na podlagi zanesljivih zgodovinskih podatkov poučno statistiko, ki kaže, da je umrlo v vojnah, kar jih poznamo po zanesljivih zgodovinskih pričah, nič manj kakor 7 milijard ljudi. Pa tudi nalezljive bolezni terjajo ogromne žrtve. V tem oziru so zelo značilni podatki, ki jih je zbral dr. Schönbauer pri opazovanju raznih bolezni na podlagi stoletnega štetja dunajske splošne bolnišnice. Ta statistika pa nam tudi kaže, da popušča usodnost posledic nalezljivih bolezni, da se pa vse bolj množijo primeri srčnih bolezni, vnetja pljuč, raka itd. Tako je bila n. pr. še pred sto leti otroška mrzlica smrtonosna, danes pa je medicinska veda že tako daleč, da ni v takšnih in sličnih primerih nobene življenjske nevarnosti.

Bolgarija je zaščitila rože

Bolgarski poljedelski minister je izdal odlok, po katerem je strogo prepovedano uničevati nasade rož. Rožno olje je igralo v bolgarskem izvozu dolga leta zelo važno vlogo. Zadnje čase so ga pa začela izpodrivati razna sintetična dišeča olja. Znanstvene preiskave so pokazale, da ima bela bolgarska roža 3 ali 4 krat toliko vitaminov kakor divja roža, ki je tudi bogata na vitaminih. Doslej so v Bolgariji zanemarjali gojitev belih rož, ker tudi ni bilo rentabilno, zdaj, ko so spoznali, koliko je v njih vitaminov, bodo pa njih gojitev pospeševali.

Sklad za družine s številno deco

Zdravstveno ravnateljstvo v Sofiji je pripravilo za poletno zasedanje sobranja poseben predlog, ki predvideva ustanovitev službenih mest za družine s številno deco. Razen tega bo organiziran poseben sklad, iz katerega se bodo podpirale omenjene družine.

Čudni običaji

Čudni običaji vladajo pri nekaterih afriških plemenih, živečih v bližini Timbuktu. Pri njih velja dekle godno za možitev šele, če je že rodilo otroka. Njen ugled se poveča tudi v zakonu s številom otrok. Mnogi možje so ponosni, če se lahko oženijo z dekleti, ki imajo že po več otrok.

ZAHVALA

Ko nam je nenadoma preminul naš preblagi

DR. IVAN ŠIRKO

smo prejeli številne dokaze sočuvstvovanja v teh, za nas prebridkih dneh. Zahvaljujemo se vsem in vsakemu, ki so mislili na nas z dobrimi deli in tolažečo besedo. Dolgujemo posebno zahvalo gospodu proštu Alfonzu Klemenčiču za veliko pozornost in uslužnost, gospodu sodniku Stanku Černiču in gospodu županu Ivanu Malešiču, ki sta poveličala delo in življenje predragega pokojnika ob njegovem preranem grobu, metliškim pevcem za ganljivi žalostinki, društvu mojstrov za priredbo svečanega sprevoda in vsem udeležencem iz vseh slojev, ki so skromnega moža spremili na njegovi poslednji poti. Iskrena hvala vsem darovalcem vencev in cvetja, ki so prekrili njegovo krsto in posipali z njimi njegov grob!

Metlika, dne 22. maja 1943.

POKOJNIKOVI SVOJCI

A. ALEXANDER: 51

POZABLJENI NAPEV

ROMAN

»Izvrstno,« je mrmral z očitnim zadovoljstvom, »izvrstno!... A vendar ni takisto, kakor bi moralo biti... Poskusiva še enkrat, oba namah.«

Tata, tata, tralala...« Dvospev se jima je obnesel, da je bilo strah in groza.

Prav tisti mah so se odprla vrata in v sobo je stopil prokurist Alan.

»Gospodično Elmhurstovo kli...« je začel, a v tem je od presenečenja umolknil in obstal z odprtimi usti. Nekaj svežnjev, ki jih je imel pod pazduho, mu je padlo na tla.

Ciuppik se je zakadil vanj kakor tiger.

»Odpuščeni ste!« je zarjovel. »Pri tej priči se mi poberite iz hiše! Ven! To je višek nesramnosti! Ven! To je višek nesramnosti: vstopili ste, ne da bi potrkali!...«

»Saj sem potrkal!« je vzkliknil Allan v svojem obupu. »Dvakrat!«

»Tako?« Ciuppikova jeza je minila prav tako naglo, kakor je bila vzkipela. »Kaj torej hočete?«

»Gospodično Elmhurstovo so klicali na telefon, toda odgovoril sem, da zasebni pogovori z uslužbenci niso dovoljeni.«

»Dajte ji zvezo z mojim aparatom,« je ukazal generalni ravnatelj. »Podvizajte se... Stopite! Kaj še čakate?«

Allan je hitro pobral papirje, ki so mu padli na tla, in smuknil iz sobe.

»Govorite zdaj!« je naglo ukazal Ciuppik ter pokazal na aparat.

»Tukaj Dora Elmhurst,« je rekla mladenka v telefon. »Kdo?... Ti, Evelina? Kako? Brzojavko si dobila, da pridi neutegoma v Boston? Saj ni mogoče, dragica!... Kako, kako?... Mudi se ti, vem... Ali naj obvestim Franka?... Ah, kaj ti hodi na misel?... Halo, halo! Slišiš?...« Še malce je počakala in vlekla na uho, nato je odložila slušalo.

»Tega ne razumem,« je zamrmrala; čudno, res čudno!«

»Je mar kaj narobe?« je vprašal Ciuppik. »Če imate kak nujen opravek, vam dam za ves dan prosto...«

»O, hvala, gospod ravnatelj! Zelo ste ljubeznivi!...«

»Prav, prav: kar pojdite in ne pozabite pisma za policijsko ravnateljstvo... Trenutek!« je zaklical, ko je že hotela oditi. »Iz katere operete je ta čudoviti napev?«

»Mislim...« Dora je omahovala; nato si je rekla, da je napev, kakor sta ga onadva zapela, lahko iz katere koli operete. »Mislim, da je iz ‚Dolarske princese',« je naglo dejala. To rekši je zaprla vrata za seboj.

Dve uri pozneje je stal Frank Leroy v Dorinem stanovanju. Molče je ogledoval vlomljene predale, odprte omare ter papirje in perilo, ki so bili v strahovitem neredu razmetani po vseh kotih.

»Kaj se je zgodilo?« je nazadnje vprašal Doro, ki vsemu temu ni prisojala kdo ve koliko pomena, ampak se je v očitni brezskrbnosti pozibavala na stolu.

Z nekaj besedami mu je povedala, kako jo je Evelina poklicala na telefon.

»Ko sem se vrnila domov,« je nadaljevala, »je na vrat na nos planil iz stanovanja neki mož, ki se je v naglici celo zaletel vame. Nisem ga utegnila zasledovati, in če bi ga tudi bila, ne bi bila nič dosegla. Lahko bi bila zaklicala na pomoč, a tisti mah me je pustila vsa prisotnost duha na cedilu. To moram odkrito priznati. Nato sem stopila noter in videla ves ta nered. Moja prva misel je bila, da bi obvestila policijo, a potem sem se spomnila Evelininega svarila in poslala po vas. Še vedno pa mi ne gre v glavo, zakaj...«

Frank Leroy je zamišljeno namrščil obrvi.

»Ali ste Evelini povedali, da poznam morilca?«

»Obljubila sem vam bila, da bom molčala; ker pa je šlo za mojo sestro...«

»Krasno! Moj poklon!« ji je segel v besedo. »Če je tako, je stvar prebito resna. Ko je Evelina govorila z vami po telefonu, je nedvomno stal zraven nje razbojnik s samokresom v roki, tako da se ni upala povedati ničesar razen tistega, kar so ji narekovali. Iz svojega nagiba je dodala samo priporočilo, naj pokličete mene, in v tistem trenutku je bil pogovor nasilno prekinjen.«

Dora se je namuznila.

»Res ste čudoviti! Vaše domneve so logične da nikoli tega... ali v praksi...«

»Kakor vidim, ste dokončno opustili misel na to, da bi se ovenčali z detektivsko slavo,« je rekel z očitnim zadovoljstvom. »A tu se morava postaviti na mesto policije. Pazite torej: Evelino so ugrabili, in da si ne bi vi belili glave in naščuvali policije na ugrabilce, so vašo sestro prisilili, da vam je pojasnila svoje izginjenje tako, kakor je njim po volji. Zločinci so vam nato premetali stanovanje, a vaša nepričakovana vrnitev jih je zmotila pri poslu. Sklepati je torej, da niso našli tistega, kar so iskali...«

Mladenka je nejeverno zmajala z glavo.

»Vse, kar pravite, so domneve brez stvarne osnove,« je trmasto oporekla. Nato je dodala z glasom popolnega prepričanja: »Evelina ni bila ugrabljena, iz preprostega razloga, ker ni za to nikakega vzroka ,odkar ni več Manhattanova dedična!... Torej?«

Leroy je hodil po stanovanju in se ogledoval. Nato je obstal pred mladenko:

»Dora, bodite odkritosrčni,« je rekel, sam ne čuteč, da jo zaupno kliče po imenu. »Vi in vaša sestra morata imeti nekaj, morda kako listino, ki so jo zločinci upali najti... S tem bi bil namen preiskave pojasnjen...«

»Ne,« je s trdim glasom odgovorila Dora, »povedala bi vam, ko bi bila vaša domneva pravilna.«

Urejuje: Davorin Ravljen — Izdaja za konzorcij »Jutra«: Stanko Virant — Za Narodno tiskarno d. d. kot tiskarnarja: Fran Jeran — Za inseratni del je odgovoren: Ljubomir Volčič — Vsi v Ljubljani